रातो खबर

Ratokhabar weekly

साप्ताहिक

वर्ष ३, अङ्क ५१, पूर्णाङ्क १४६ | २०७५ जेठ २३ गते बुधबार | Wednesday, 6 June 2018 | www.eratokhabar.com | मूल्य रु. १०

लाइभ इन्डस्ट्रिज प्रालिमाथि जनपरिषद्को कारबाही

जिल्ला जनपरिषद् चितवनले स्टार लाइभ इन्डस्ट्रिज प्रालिमाथि कारबाही गरेको छ। चितवनको कालिका नगरपालिका ११ शक्तिखोरस्थित उक्त उद्योगमा जेठ १९ गते शनिबार बिहानै कारबाही गरिएको हो। उक्त प्रालिले शक्तिखोरका जनतासँग गरेको सहमति कार्यान्वयन नगरेको भन्दै कारबाही गरेको जनपरिषद्ले जनाएको छ। जनपरिषद्द्वारा जारी पर्चामा उक्त प्रालिले जनतासँग गरेको पूर्वसहमतिअनुसार खानेपानी आपूर्तिको काम नगरेको, कटान भइरहेको जग्गा तटबन्ध नगरेको, सडक निर्माण नगरेको, उपरदाङ गढीको संरक्षणमा पहल नगरेको र खानीभन्दा माथिको बस्ती स्थानान्तर गर्न बेवास्ता गरेको उल्लेख छ। उक्त इन्डस्ट्रिज प्रालि शशि न्यौपाने र रघुनन माधुले सञ्चालन गर्दै आएका छन्।

मन्त्री र नेता नै जग्गा दलाल

■ रातो खबर संवाददाता/

तत्कालीन माओवादी केन्द्रबाट सरकारमा मन्त्री बनेका लेखराज भट्ट र सरकारको मोस्ट वान्टेड सूचीमा रहेका कालीबहादुर खामको संलग्नतामा हरैयालालपुरस्थित सुकुमबासीहरू बस्दै आएको जग्गा बेचबिखन गरिएको छ। कैलाली हरैयालालपुरमा रहेको उक्त सुकुमबासी बस्ती हटाएको भन्दै जिल्ला जनपरिषद्ले उक्त बस्ती पुनर्स्थापित गर्न माग गरेको छ। आइतबार जिल्ला जनपरिषद् कैलालीका प्रमुख करणले विज्ञप्ति जारी गर्दै दलाल सत्ताका एजेन्टहरू लेखराज भट्ट, कालीबहादुर खामलगायत व्यक्तिले सुकुमबासी बस्ती हटाएर बस्ती रहेको जग्गा बेचेको जनाएका छन्। हाल नेकपा अन्डरलाइनका स्थायी समिति सदस्य रहेका भट्ट तत्कालीन माओवादी केन्द्रका पोलिटब्युरो सदस्य हुन् भने खाम सरकारको मोस्ट वान्टेड सूचीमा रहेका व्यक्ति हुन्। खाम आजसम्म फरार रहे पनि भट्टजस्तै नेताहरूको संरक्षणमा रहेको बताइन्छ। उनीहरूकै संलग्नतामा हरैयालालपुरको सुकुमबासीबस्ती हटाउने र बस्ती रहेको जग्गा बेचबिखन गर्ने कार्य गरिएको भन्दै उक्त कार्यको सशक्त विरोध तथा प्रतिरोध गर्ने पनि जनपरिषद्ले जनाएको छ।

केपी सरकारको उपहार जनतामा मूल्यवृद्धिको मार

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

गत १९ गते राती १२ बजेदेखि लागू हुने गरी केपी शर्मा ओलीको सरकारले तेस्रोपटक पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धि गरेको छ। यसरी गरिएको मूल्य वृद्धिले जनताले उपयोग र उपभोग गर्ने प्रत्येक वस्तुको मूल्य स्वतः बढ्ने गरेको छ। आफूलाई वामपन्थी भनेर भँजाउने र समाजवाद उन्मुख राज्य प्रणालीको स्थापनामा लागेको भन्ने यस सरकारले यसरी पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धि गरेर जनताको ढाड सेकिरहेको छ।

चुनाव सकिएर पनि देउवाले सरकार नछाडेपछि तत्कालीन एमालेका जनवर्गीय सङ्गठनहरूले पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य बढेको निहुँमा सडक आन्दोलन गरेको धेरै दिन भएको छैन। तर केपी शर्मा सरकारमा पुगेको सय दिनभित्र ३ पटक मूल्य वृद्धि गर्दा पनि उनका आसेपासे कसैले विरोध गरेका छैनन्। सडकमा विरोधका स्वरहरू गुन्जिरहेका छन्। तर लोकतन्त्रको दुहाइ दिएर नथाक्ने यो सरकारले सुन्ने कान लगाएको छैन।

नेपालको सबैभन्दा बढी भ्रष्टाचार हुने ठाउँ भनेको नेपाल आयल निगम हो। भर्खरै मात्र पनि जग्गा खरिदको विषयलाई लिएर त्यहाँ ठूलो भ्रष्टाचार भएका समाचारहरू आइरहेका छन्। यस्तो भ्रष्टाचारको अखडाले सरकारकै निर्देशनमा नियमितजस्तै पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धि गरिराखेको छ। अहिले पूर्व माओवादी नेता मातृका यादव आपूर्तिमन्त्री छन्। उनले यत्रो मूल्य वृद्धि हुँदा रोक्नुको साटो मैले केही गर्न

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

विवादित अरुण ३ परियोजनामा सतलजले कसरी काम गर्ला

■ अम्बिका चन्द/काठमाडौं

सर्वाधिक विवाद र बहस हुँदै आएको अरुण ३ जलविद्युत् परियोजनाको निर्माणकार्य निकै कठिन हुने देखिएको छ। उक्त परियोजना निर्माणका लागि नेपाल सरकारसँग सम्झौता गरेको सतलजलाई नेकपाले तुरुन्त आयोजनाबाट हात झिक्न दिएको चेतावनी सतलजलाई मुख्य चुनौती बनेको छ। भारत सरकारको स्वामित्वमा रहेको उक्त निजी कम्पनी सतलजले परियोजना निर्माण गर्नेबारे २०६४ फागुन १९ गते नेपाल सरकारको आधिकारिक निकायसँग सम्झौता गरेको थियो। भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीको नेपाल भ्रमणका क्रममा उक्त जलविद्युत् परियोजना उद्घाटनसमेत गरिएको थियो तर उक्त परियोजनाको जिम्मा लिएको भारतीय कम्पनी सतलजले निर्माणप्रक्रियाबाट हात नझिके उक्त आयोजनाको काम अघि बढ्न नसक्ने देखिएको छ।

नेकपाका पूर्वी कमान्ड इन्चार्ज विरहीद्वारा सार्वजनिक गरिएको विज्ञप्तिमा परियोजनाले अटेर गरे उसको पूरै लगानी डुब्ने कडा चेतावनी दिइएको छ। सङ्खुवासभाको खाँदबारीमा रहेको उक्त जलविद्युत् परियोजना देशको सबैभन्दा कम लगानीमा निर्माण हुने परियोजना हो। नेपालले आफैं निर्माण गर्नसक्ने उक्त परियोजना ९०० मेगावाट क्षमताको हो। यसबाट ४ अर्ब २ करोड युनिट बिजुली उत्पादन हुनेछ। आयोजना विकास सम्झौता (पीडीए) अनुसार नेपालले कुल उत्पादनको करिब ११ प्रतिशत अर्थात् ८८ करोड युनिट मात्र बिजुली पाउनेछ। बाँकी सबै भारत निकासी हुनेछ। निकै कम लागतमा धेरै बिजुली उत्पादन हुने आयोजना लामो विवाद र बहसपछि अन्त्यमा चोरबाटो हुँदै भारतीय कम्पनीको हातमा पुगेको हो।

केपी शर्मा ओली प्रधानमन्त्री भएपछि आफ्ना प्रभुलाई रिझाउन सुनको अन्डा मानिने उक्त परियोजना भारतलाई सुम्पेको जलस्रोतविद्हरू बताउँछन्। यस सम्बन्धमा संसद्मा समेत कुनै

बाँकी पृष्ठ ५ मा

आर्थिक चलखेल गर्ने जनप्रतिनिधि जनसत्ताको कारबाहीमा

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

जिल्ला जनपरिषद् (जनसत्ता) रूपन्देहीले भ्रष्टाचारमा संलग्न भएको भन्दै एक गाउँपालिका अध्यक्षलाई कारबाही गरेको छ। रूपन्देहीको सुद्धोधन गाउँपालिका प्रमुख किसुनचन्द्र चौधरीले विकास निर्माणका हरेक काममा २० देखि २५ प्रतिशत कमिसन खाने गरेको, जनताका सेवामूलक काममा बहानाबाजी गर्ने र घुस माग्ने गरेकाले कारबाही गरिएको जनपरिषद्ले जनाएको छ। जिल्ला जनपरिषद्का नाममा जारी पर्चामा चौधरीले विकास निर्माणका नाममा निकालिएको नदीजन्य पदार्थ स्थानीय ठेकेदार र व्यापारीहरूलाई बेचेर कमिसन खाएको र गाउँपालिकाका विभिन्न सामान खरिदप्रक्रियामा कमिसन खाएको उल्लेख छ। पर्चामा चौधरीले आर्थिक प्रशासन नियमावलीविपरीत विभिन्न व्यक्ति-समुदायलाई बजेट बाँडेर दुरुपयोग गरेको, विकास निर्माणमा राजनीतीकरण गरी पार्टीका कार्यकर्ता भर्तीकेन्द्र गरिएको, गाउँपालिकाभित्र हुने बैठकहरूमा छलफल नै नगरी मनोमानी एवम् एकलौटी ढङ्गले जनताको ढाड सेक्ने गरी कर वृद्धि गरेको बताइएको छ। यस्तै जन्मदर्ता, मृत्युदर्ता, विवाहदर्ता, बसाइँसराइको स्थानीय निकायमार्फत सामान्य सिफारिस गर्ने क्रममा समेत कमिसन खाने गरेको पनि उल्लेख छ।

यसैबीच स्थानीय सरकारले रूपन्देहीकै सैनामैनामा रहेको सुकुमबासी बस्ती उठीबास लगाएपछि क्रान्तिकारी जनपरिषद्ले उक्त जग्गा कब्जामा लिई फेरि सुकुमबासीलाई नै हस्तान्तरण गरेको छ। सैनामैना नगरपालिका ९ शङ्करपुरमा सुकुमबासीहरू बस्दै आएको भए पनि सरकारले कुनै विकल्प नदिएरै हटाएपछि जनपरिषद्ले उक्त बस्ती रहेको जग्गा कब्जामा लिएको छ। जग्गा दलालहरू नापी-मालपोत कार्यालयका कर्मचारीहरू मिलेर ५ कट्ठा क्षेत्रफलमा रहेको उक्त जग्गा किनबेच गर्न लागेपछि जनपरिषद् सैनामैनाले शनिबार कब्जा गरेको जनाएको छ। जनपरिषद्ले सुकुमबासीको उठीबास लगाएर जग्गा किनबेचको काम अगाडि बढाए कारबाही गर्ने चेतावनीसमेत दिएको छ।

दलित मोर्चाद्वारा सङ्घर्षको चेतावनी

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

दलित मुक्ति मोर्चा नेपालका केन्द्रीय अध्यक्ष डम्बरबहादुर विकले कालीकोट जिल्ला नरहरिनाथ गाउँपालिका वडा नं. ९ लालुकी ४२ वर्षीया मनु सार्की (आइती) को हत्याको घटनाप्रति गम्भीर ध्यानाकर्षण भएको जनाउँदै हत्यारालाई कारबाही र पीडितलाई क्षतिपूर्ति दिन सरकारसँग माग गर्नुभएको छ।

तत्कालीन एमालेबाट नरहरिनाथ गाउँपालिका ९ की वडा सदस्यमा निर्वाचित मनु र एमालेकै कम्मर शाहीबीच जेठ १९ गते साँझ ९ बजे जातीय विभेदका विषयमा छलफल हुँदा शाहीले 'तँ डुम' भनेर मनुलाई अपशब्द प्रयोग गर्दै हेपेका थिए। त्यसपछि दुवै पक्षबीच भनाभन भएको थियो। पीडककी जेठी छोरी रेजिन्द्रा शाही (२५ वर्ष), माइली छोरी सिर्जना शाही (२१ वर्ष) र कान्छी छोरी दुर्गा शाही (१६ वर्ष) समेतले बाबुका पक्षमा लागेर मनुलाई ढुङ्गा र पैयाँको लट्ठीले निर्मम ढङ्गले कुटेको मोर्चाले जनाएको छ। शाही परिवारबाट निर्घात कुटिएकी मनुको राती १ बजे नै मृत्यु भएको पनि मोर्चाले जनाएको छ।

नेकपाका नेतासमेत रहनुभएका मोर्चाका अध्यक्ष विकले मङ्गलबार विज्ञप्ति जारी गर्दै भन्नुभएको छ, 'यो निन्दित घटनाबाट पनि

बाँकी पृष्ठ ७ मा

बजेट २०७५/७६ को चिरफार

देश/परिवेश

■ धर्मेन्द्र बास्तोला 'कञ्चन'

नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७५/७६ का लागि र १३ खर्ब १५ अर्ब १६ करोड १७ लाखको बजेट घोषणा गरेको छ। बजेटका विषयमा स्पष्ट गर्दै अर्थमन्त्री डा. युवराज खतिवडाले भनेका छन्, 'यो दुई वर्ष गाली खाने र तीन वर्ष ताली खाने बजेट हो।' केही अर्थविद्हरूले यो बजेटलाई पाँच वर्षपछि हुने. अर्को 'चुनाव पनि जित्ने' रणनीति भनेका छन्। बजेटको चरित्र र देशको अवस्थालाई दाँजेर अर्थमन्त्री र उनीजस्तै अर्थविद्हरूको भनाइ हेर्ने हो भने यो बजेट देशको वित्तीय क्षेत्रमा 'गाली खाने' र देशबाहिर एकाधिकारवादी वित्तीय क्षेत्रमा 'ताली खाने' निश्चित छ र देशका सबै संसद्वादी पार्टीहरूलाई राजनीतिक रूपमा टाट पार्दै सामाजिक दलाल पुँजीवादलाई फासिवादमा विसर्जन गर्ने पनि प्रस्ट देखिन्छ।

देश र आवश्यकताअनुसार यो बजेट सानो-ठूलोको एउटा प्रसङ्ग होला तर यसको चरित्र, यसको क्षमता हेर्ने हो भने यो तथ्य स्पष्ट रूपमा भन्न सकिन्छ- नेपाल अझै पनि सामन्तवादी उत्पादन सम्बन्धमा नभएको हुन्थ्यो, मानिससँग देशको कुनै पनि कुनामा सानो टुक्रा भए पनि जमिन नभएको हुन्थ्यो, सम्पूर्ण रूपले निगम पुँजीको औद्योगिक उत्पादनमा भर पर्ने अवस्था हुन्थ्यो भने नेपालको हालत आर्थिक रूपले टाटपल्टिएको देश ग्रिसको भन्दा अझै नराम्रो हुने थियो। संयोगबस, देशमा अझै पनि आधारभूत उत्पादन सम्बन्ध सामन्तवाद नै रहेको र आर्थिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक क्षेत्रमा दलाल पुँजीवाद हाबी रहेकाले यो बजेटले सारमा देशलाई ग्रिसको भन्दा जटिल अवस्थामा पुर्‍याउने भए पनि मूलतः ग्रामीण जीवनयापनमा धेरै प्रभाव पर्नेछैन। जसको कारण बौद्धिक क्षेत्रमा बाहेक जनतामा यो बजेटप्रति त्यति धेरै चासो देखिँदैन। दिनप्रतिदिन बजारभाउ आकासिँदा पनि सडकसङ्घर्ष गर्ने र यो पुरानो सत्ताको अन्त्य गर्नेतिर कहीँ तदारुकता देखिँदैन।

सरकाले सङ्घीय गणतन्त्र नेपालको पहिलो बजेट भन्दै २०७५ जेठमा १३ खर्ब १५ अर्ब १६ करोड १७ लाखको बजेट पेस गरेको छ। यो भनेको अहिलेको बजार मूल्यअनुसार करिब १३ अर्ब अमेरिकी डलरबराबर हो। सरकारी भनाइअनुसार देशको कुल अर्थतन्त्रको आकार ३० खर्ब ७ अर्ब पुग्ने भएको छ। अहिलेको बजार मूल्यअनुसार यो भनेको करिब ३०

बाँकी पृष्ठ ४ मा

सम्पादकीय

फासिवादको अभ्यास

केपी ओली सरकारको सय दिन पुगेको समयलाई नियालेर हेर्ने हो भने उनको सरकार फासिवाद उन्मुख भएको देखिन्छ । मूल रूपमा नीति तथा कार्यक्रम र बजेटसम्म पुग्दा यसलाई झनै पुष्टि गरिदिएको छ । उनकै पार्टीबाट राष्ट्रपति बनेकी विद्या भण्डारीले जेठ ७ गते संसद्को संयुक्त बैठकमा नीति तथा कार्यक्रम पढेर सुनाइन् । राष्ट्रपति भवनबाट संसद् भवनसम्मको उनको यात्रा अहिले पनि आलोचनाको विषय बनिरहेको छ । हिजोको राजामहाराजाहरूको जस्तो राजषी ठाँटबाँट, घटौँसम्मको सडक जाम, त्यहाँ प्रयोग गरिएको बग्गी घोडाले हिजोकै राजतन्त्रको झझल्को दिएको थियो । संसद्भित्र सम्बोधन गर्दा पनि राष्ट्रपतिद्वारा हिजोका राजाहरूले राष्ट्रिय पञ्चायतलाई सम्बोधन गरेको जस्तो व्यवहार गरिएको थियो । सम्बोधनका क्रममा केवल 'प्रतिनिधिसभाका सभामुख, राष्ट्रिय सभाका अध्यक्ष, सङ्घीय संसद्का सदस्यहरू' मात्र भनिएको थियो । कुनै आदरार्थी शब्द प्रयोग गरिएको थिएन । यसअघिका राष्ट्रपतिहरूले सम्माननीय, माननीय भनी सम्बोधन गर्दथे । वर्तमान राष्ट्रपतिको यो व्यवहारलाई सामान्य रूपमा लिइएको छैन ।

यो सरकारले तयार पारी राष्ट्रपतिद्वारा सम्बोधन गरिएको नीति तथा कार्यक्रमका १०३ वटा बुँदा हिटलरको पार्टी राष्ट्रिय समाजवादी श्रमिक पार्टीले म्युनिखमा सन् १९२० फेब्रुअरीका दिन घोषणा गरेको २५ बुँदेसँग मिल्दाजुल्दा छन् । उदाहरणका लागि हिटलरको बुँदा नम्बर २५ का यी वाक्याशंहरूलाई लिन सकिन्छ । त्यसमा भनिएको छ– हामीहरूले रैह (जर्मन राज्य) का लागि बलियो सरकारको सिर्जना गर्ने, संसद्लाई सरकार र सङ्गठनको घोडाका रूपमा नियन्त्रण कायम राख्ने– लाई लिन सकिन्छ ।

ओली सरकारले अहिले कुनै विचार, राजनीति, राष्ट्रियता र राष्ट्रिय अखण्डतामा समान धारणाबिना नै सरकारमा दुईतिहाइ बनाउनका लागि विभिन्न पार्टी र गुटसँग एकताको अभियान चलाएको छ । यसैको परिणामस्वरूप फरक ध्रुवमा रहेका र घनीभूत सङ्घर्ष गर्दै आएका एमाले र माओवादी केन्द्रका बीचमा एकता भएको छ । मधेस र मधेसी भनेपछि देखिनसहने केपी ओलीले अहिले आएर उपेन्द्र यादवको पार्टीलाई बिनासर्त सरकारमा ल्याएका छन् । उनीहरूका बीचमा एकताको प्रक्रिया पनि अगाडि बढिरहेको छ ।

भारतविरोधी रहेको भनेर आफूलाई पछिल्लो क्रममा अघि सारेका केपी ओली भारत र त्यसमा पनि नरेन्द्र मोदीका सामु लम्पसार हुन पुगेका छन् । उनका पछिल्ला यस्ता गतिविधिले नेपाली समाजमा आशङ्का त पैदा गरेको छ नै, साथै उनले किन यस्तो गरिराखेका छन् भन्नेबारेमा पनि धेरै प्रश्नहरू उठिरहेका छन् । यसको एक मात्र उद्देश्य केपी ओली समाजवाद होइन, फासिवाद लागू गर्न उद्यत रहेका सङ्केतहरू देखिएका छन् ।

केपी ओली आउनेबितिक्कै सामाजिक अपराध कानुनलाई सक्रिय पारेका छन् । उनी फागुन ३ गते सरकारमा पुगे । फागुन ९ गते नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको मुख्य नेतृत्वसहित केही नेताहरूका नाममा वारेन्ट जारी गरे । फागुन ६ गते शान्तिपूर्ण रूपमा हुन लागेको युवक सङ्गठनको राष्ट्रिय सम्मेलनमा हस्तक्षेप गरे । त्यसै दिन बसिराखेको अवस्थामा नेकपाका स्थायी समिति सदस्य सुदर्शन, पीबीएम पदम राईलगायतलाई गिरफ्तार गरियो । उनीहरूकै अदालतले गरेको रिहाको आदेशलाई बेवास्ता गर्दै पाँचौँपटक अदालतपरिसरबाट गिरफ्तार गरिएको छ । पत्रकार सम्मेलन गरिरहेको स्थानबाट मजदुरका अध्यक्ष एवम् नेकपाका केन्द्रीय सदस्य अमर झाँक्रीलाई गिरफ्तार मात्र गरिएन, अदालतले रिहाइको आदेश दिए पनि उनलाई पुनः गिरफ्तार गरी रोल्पा पुऱ्याइएको छ । यो क्रम अहिले देशैभरि निरन्तर जारी राखिएको छ ।

माथिका यी दुईवटा दृष्टान्तले अत्यधिक बहुमत रहेको भनिएको केपी सरकारले फासिवाद लाद्ने प्रपञ्च रचेको सजिलै अनुमान गर्न सकिन्छ किनकि हिटलरले जर्मनीमा कम्युनिस्ट र नश्लविरोधी अभियान नै चलाएका थिए । उनले आर्यबाहेकका सबै र त्यसमा पनि यहुदीहरूमाथि नरसंहार नै मच्चाएका थिए । त्यसैगरी विश्वभरि कम्युनिस्ट मास्ने अभियान नै चलाएका थिए । त्यसैले उनले योजनाबद्ध आक्रमण नै सोभियत सङ्घमाथि गरेका थिए । उनको पार्टीले राष्ट्रिय समाजवादी कार्यक्रमका रूपमा यी २५ बुँदे ल्याएको थियो ।

ठीक यही प्रक्रिया केपी सरकारले अपनाएको छ । एकातिर जनताका पक्षमा काम गर्ने र वैज्ञानिक समाजवाद स्थापनार्थ अभियान सञ्चालन गर्नेहरूलाई धरपकड गर्ने, जेल हाल्ने, मुद्दा लगाउने, बेपत्तासम्म गर्ने, वारेन्ट जारी गर्ने, शान्तिपूर्ण कार्यक्रममा अघोषित प्रतिबन्ध लगाउने गरेको छ भने अर्कोतिर जनताका दैनिक उपभोग्य वस्तुको मूल्यवृद्धि गर्ने, भ्रष्टाचार मच्चाउने, कालोबजारी गर्ने गरिराखेको छ । केपी ओली आफैँ अन्टसन्ट बक्दै पनि हिँडेका छन् । यी कुराहरूले केपी सरकारले फासिवादको अभ्यासलाई अघि बढाइरहेको प्रतित हुन्छ ।

लेखकहरूलाई सूचना

१. समसामयिक विषयका लेखरचना Preeti font मा टाइप गरेर ratokhabar@gmail.com मा पठाउनुहोला
२. अन्य सञ्चारमाध्यममा प्रकाशित वा प्रकाशनार्थ पठाएका रचना रातो खबरमा प्रकाशित गरिनेछैन कुनै पुस्तकमा प्रकाशित रचना नपठाउनुहोला
३. १२ देखि १५ सय शब्द नबढाईकन रचना पठाउनु पर्नेछ अन्यथा छाँटकाट गर्न सकिनेछ
४. अप्रकाशित रचना फिर्ता गर्ने प्रावधान छैन
५. प्रकाशित रचनाको राजनीतिक, वैचारिक तथा वैयक्तिक जबाफदेही लेखकमै हुनेछ

– रातो खबर साप्ताहिक

रातो सुटकेसभित्रको कमलपित्ते रोगी

æk|wfgdGqL /f]huf/ sfo{qmdÆ sf gfddf # ca{!) s/f]8 5§of0Psf]5 . o;n]a]/f]huf/ / lab];Psf o'jfx¿nfO{:jb]zdf tfGg]eGbf klg k|wfgdGqLn]cf^gf kf6L{sf rN7] sG8n]x¿nfO{k};f afF8g /f]huf/L eg]kSsf lbg]5 . o:tf]sfo{qmd ljutdf klg NofO{Psf]lyof]. t/ Tof]s]n sfo{stf{kf]gdf dfq ;Lldt ePsf]lyof]. bIf hgzlQm pTkfbg ug{]/fHosf tkm{af6 gofF pBf]u vf]Ng] s[lifnfO{cfwlgsLs/0f / cf}Bf]lusLs/0f sg}}of]hgf gePsfn]yk /f]huf/L l;h{gf xg] ;Defjgf 5}g .

गुणराज लोहनी

२०७४ फागुन ३ गते गठन भएको केपी शर्मा ओलीको सरकारले यही २०७५ जेठ ७ गतेका दिन राष्ट्रपति विद्या भण्डारीको सम्बोधनमार्फत नीति तथा कार्यक्रम ल्यायो । त्यसैगरी जेठ १४ गते अर्थमन्त्री युवराज खतिवडाले 'आर्थिक सर्वेक्षण २०७४/०७५' सार्वजनिक गरेका थिए र जेठ १५ गते गणतन्त्र दिवसको दिन पारेर अर्थमन्त्रीले आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ को बजेट दुवै सदनको संयुक्त बैठकमा पेस गरेका थिए ।

यो सरकारको एकबर्से कार्यक्रम र पाँच वर्षको मार्गचित्रका रूपमा आएका नीति तथा कार्यक्रम र बजेटका बारेमा धेरै क्रियाप्रतिक्रियाहरू आएका छन् । संसदीय प्रणालीअन्तर्गत लामो समयपछि एकलौटी सुविधाजनक बहुमत प्राप्त गरेको त्यसमा पनि आफूलाई वामपन्थी भन्ने गरेको र सामाजवाद उन्मुख भनी हल्ला पिटाएको सरकारले ल्याएको बजेट र नीति तथा कार्यक्रमले उनीहरूका मतदाता नै खुसी देखिएका छैनन् । यो सरकारको दिनदिनैजसो विरोधको स्वर बढ्दै गएको छ । यस्तो अवस्थामा क्रान्तिकारीहरूले यो बजेटलाई कसरी लिने, उनीहरूले छरेका भ्रमहरूबाट कसरी मुक्त हुने, आमजनतालाई कसरी स्पष्ट पार्ने कि यो संसदीय व्यवस्था नै हो भनेर । यसले जनताको मुक्ति गर्दैन, यसमा समाजवाद लागू हुन सक्दैन, यो सामान्य पुँजीवादी व्यवस्था पनि होइन भन्ने कुराहरू स्पष्ट पार्न जरुरी भैसकेको छ । केपी सरकारले प्रस्तुत गरेको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट समाजवाद उन्मुख राज्य प्रणालीभित्रको बजेटसँग त गोरु बेचेको साइनो पनि छैन । यति मात्र नभएर यसले पुँजीवादी संसदीय व्यवस्थाका कैयौँ विशेषताहरूसँग सरोकारसम्म पनि राखेको छैन । यति हुँदाहुँदै पनि यो नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई वर्तमान राज्यव्यवस्था र समाजवादी व्यवस्थाका अवधारणाबाट यसका विशेषताहरूलाई प्रस्तुत गर्न खोजिएको छ ।

वर्तमान राज्यव्यवस्थामा यो बजेट

नेपालको वर्तमान राज्यव्यवस्था संसदीय पुँजीवादी हो । अझ शास्त्रीय रूपमा त यो पूर्ण पुँजीवादी नभएर दलाल पुँजीवादी व्यवस्था हो । त्यसैले यो राज्यप्रणालीमा नीति तथा कार्यक्रम र बजेट बनाउँदा देशभित्रको भन्दा बाहिरका तत्वहरूको जबर्जस्त प्रभाव परेको हुन्छ । जसको प्रभाव स्पष्ट रूपमा यो बजेटमा देख्न सकिएको छ । त्यसैले सबैभन्दा पहिला यो बजेट स्वतन्त्र रहेको देखिँदैन । यसका बारेमा स्वयम् अर्थमन्त्रीले आर्थिक सर्वेक्षण २०७४/०७५ मा अभिव्यक्त पनि गरेका छन् ।

आर्थिक २०७५/०७६ को वार्षिक बजेट १३ खर्ब, १५ अर्ब १६ करोड र १७ लाख विनियोजन गरिएको छ । कुल विनियोजनमध्ये चालूतर्फले रु. ८ खर्ब ४५ अर्ब ४४ करोड ७५ लाख अर्थात् ६४.३ प्रतिशत आयतन ओगटेको छ । बजेट विनियोजनको यो चरित्रले केपी शर्मा ओलीहरूले नीति तथा कार्यक्रममा भनेको 'समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली' का लागि आवश्यक पर्ने भौतिक पूर्वाधार निर्माण र आर्थिक विकासमा अवरोध खडा गरेको प्रस्ट देखा पर्दछ । पुँजीवादी राज्यप्रणालीमा भौतिक पूर्वाधार खडा गर्न र विकास गर्न चालूतर्फको बजेटको आकार पूर्ण बजेटको आधाभन्दा कम हुनु पर्दछ । तर यहाँ त यो लगभग दुई तिहाइ रहेको छ जब कि पुँजीगततर्फ ३ खर्ब १३ अर्ब ९९ करोड ८२ लाख अर्थात २३.९ प्रतिशत र वित्तीय व्यवस्थातर्फ १ खर्ब ५५ अर्ब ७१ करोड ६० लाख अर्थात् ११.८ प्रतिशत रहेको छ । बजेटको अभिमुखले उनीहरूले भन्दै आएको विकास निर्माण र समृद्धिको कुनै पनि सर्तहरूलाई भेट्दैन । त्यसैले यही राज्यप्रणालीभित्र रमाउने र समाजवाद यही हो भनी रट लगाउने अर्थविद्हरू पनि यो बजेटप्रति सन्तुष्ट हुन सकेका छैनन् । बजेट आउनुभन्दा पहिला केपी सरकारको गुनगान गाउनेहरू अहिले निरास हुन पुगेका छन् ।

दलाल संसदीय पुँजीवादीहरूले घोषणा गरेको संविधान, तत्कालीन एमाले र माओवादी केन्द्रको संयुक्त चुनावी घोषणापत्रको आधारमा हेर्दा यो बजेट आनको तान फरक रहेको छ । यो बजेट संविधानमा उल्लिखित मौलिक अधिकार, सामाजिक न्यायका पक्षबाट हेर्दा कुनै तालमेल मिल्दैन । संविधानको भाग ३ को धारा १६ देखि ४८ सम्ममा राखिएका मौलिक अधिकारका कुनै पनि प्रावधानलाई सुनिश्चितता यो बजेट र नीति तथा कार्यक्रमले गर्दैन । उदाहरणका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य र सामाजिक सुरक्षालाई लिन सकिन्छ ।

यो बजेटमा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधिका क्षेत्रमा रु. १ खर्ब ३४ अर्ब ५० करोड ८७ लाख विनियोजन गरिएको छ । यो सम्पूर्ण बजेटको १०.२२ प्रतिशत मात्र हुन आउँछ । यिनीहरूले घोषणा गरेको संविधानमा 'लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित समाजवादप्रति प्रतिबद्ध रही समृद्ध राष्ट्र निर्माण गर्न' उल्लेख गरिएको छ । संविधानमा उल्लिखित यी प्रावधानले गाँस, बास, कपास, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारीको पूर्ण सुनिश्चितता गरिनु पर्दछ । पुँजीवादी देशहरूमा पनि विद्यालय शिक्षालाई पूर्ण निःशुल्क गरिएको छ । त्यसैले ती देशहरूमा पूर्ण बजेटको कम्तीमा २० प्रतिशत शिक्षालाई छुट्ट्याइएको हुन्छ तर यहाँ त त्यसको आधा पनि छुट्ट्याइएको छैन ।

विगतका नीति तथा कार्यक्रम र बजेटजस्तै यसमा पनि विद्यालय शिक्षा क्रमशः निःशुल्क गर्दै जाने भनिएको छ । निजी शिक्षाका बारेमा खासै कुनै नीतिहरू प्रस्ताव गरिएको छैन । एकोहोरो विद्यालय भर्ना भनिएको छ तर विद्यालयमा विद्यार्थीलाई कसरी टिकाइराख्ने भन्ने कुनै योजना पेस गरिएको छैन । प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षामा बढ्दै गएको महँगीलाई रोक्ने कुनै योजना छैन । सर्टिफिकेट राखेर ७ लाख ऋण दिने भनिएको छ । तर त्यसको कुनै कार्यविधि बनाइएको छैन । उनीहरूले आफ्ना कार्यकर्ता र आफन्तलाई पोस्नका लागि सजिलो मात्र बनाएको भन्न सकिन्छ ।

त्यसैगरी स्वास्थ्य क्षेत्रमा पनि बाहिर जति हल्ला फिँजाइएको छ भित्र ठीक त्यसको उल्टो गरिएको छ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा केवल ५६ अर्ब ४१ करोड ९७ लाख छुट्ट्याइएको छ । यो पूर्ण बजेटको ४.२८ प्रतिशत मात्र हुन आउँछ । यो त केवल कनिका छरेको जस्तो मात्र हो । वृद्धवृद्धालाई १ लाखसम्मको बिमा भनिएको छ तर त्यो एकदमै झन्झटिलो बनाइएको छ । गाउँगाउँसम्म कसरी स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याउने र महँगिँदै, निजीकरण र अपराधीकरण हुँदै गएको स्वास्थ्य क्षेत्रलाई कुनै नियन्त्रण छैन । यो बजेट भाषणपछि पनि झाडापखाला, हैजा, ज्वरो आदिको उपचार नपाएर मर्नेको सङ्ख्या बढ्नेछ भने क्यान्सर, मिर्गौला असफलजस्ता जटिल र महँगो रोगको उपचार नपाउनेको सङ्ख्या झनै बढेर जान्छ ।

'प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम' का नाममा ३ अर्ब १० करोड छुट्ट्याइएको छ । यसले बेरोजगार र बिदेसिएका युवाहरूलाई स्वदेशमा तान्नेभन्दा पनि प्रधानमन्त्रीले आफ्ना पार्टीका चुल्ठे, कुन्डलेहरूलाई पैसा बाँड्न रोजगारी भने पक्का दिनेछ । यस्तो कार्यक्रम विगतमा पनि ल्याइएको थियो । तर त्यो केवल कार्यकर्ता पोस्नमा मात्र सीमित भएको थियो । दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने, राज्यका तर्फबाट नयाँ उद्योग खोल्ने, कृषिलाई आधुनिकीकरण र औद्योगिकीकरण कुनै योजना नभएकाले थप रोजगारी सिर्जना हुने सम्भावना छैन ।

गाँस, बास, कपासका बारेमा बजेटमा कुनै शब्द उल्लेख नै छैन । यहाँ बरु प्रधानमन्त्रीका लागि भनेर १ खर्ब ५६ अर्ब २८ करोड ६२ लाख छुट्ट्याइएको छ । यो सम्पूर्ण बजेटको ११.८८ प्रतिशतको आयतन हो । यो रकम केका लागि कुन प्रयोजनका लागि भन्ने कुनै स्रोत खोलिएको छैन । अचम्म त के छ भने प्रदेश र स्थानीय तहलाई केवल १ खर्ब ३५ अर्ब ५० करोड ७३ लाख मात्र विनियोजन गरिएको छ । जुन पूर्ण बजेटको १०.३० प्रतिशत मात्र हो । यसरी प्रधानमन्त्रीका लागिभन्दा प्रदेशलाई छुट्ट्याएको बजेट कम हुनुले संविधानमा सङ्घीयता उल्लेख गरिए पनि यो राज्य व्यवहारमा पुरानै एकात्मक देखिएको छ ।

यहाँ ४ खर्ब ८३ अर्ब ८४ करोड ३७ लाख न्यून बजेट पेस गरिएको छ । जुन पूर्ण बजेटको ३६.६७ प्रतिशत हुन आउँछ । यसलाई वैदेशिक सहयोग, अनुदान र ऋणबाट व्यवस्था गर्ने भनिएको छ । अनि कसरी ५.९ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि गर्न सकिन्छ जब कि विगतको मात्रै ८ खर्ब ४३ अर्ब ऋण रहेको छ । अर्थमन्त्रीले नै पेस गरेको आर्थिक सर्वेक्षणमा गरिबीको रेखामुनि रहेकाहरूको सङ्ख्या बढिरहेको बताइएको छ । उनकै भनाइमा बहुआयामिक गरिबीदर अझै बढिरहेको छ । उनकै अनुसार कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषिले ओगटेको आयतन ३४ प्रतिशतबाट घटेर २७.६ प्रतिशतमा झरेको छ । नयाँ उद्योग नखोल्ने, औद्योगिक उत्पादन असाध्यै न्यून हुने, गार्हस्थ बचतभन्दा लगानीको आकार ३६.७ प्रतिशतले बढी हुने, यसबीचको खाडल मेट्न अनिवार्य विप्रेषण हुनुपर्ने, सरकारी खर्च गत वर्षको तुलनामा ४५.१ प्रतिशतले बढ्ने, वैदेशिक सहायता उपयोगमा वैदेशिक अनुदानको अंश घट्ने र ऋणको आकार बढेको बढ्यै गर्ने, आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ कै ऋण ८ खर्ब ४३ अर्ब बाँकी रहने, गत वर्ष यही समयमा १ प्रतिशत रहेको मुद्रास्फीति अहिले बढेर २.३ प्रतिशत हुनुले उनीहरूले नै पेस गरेको आँकडाकै आधारमा पनि कुनै आर्थिक सुधार वा गार्हस्थ्य उत्पादन बढ्ने देखिँदैन । साथै आर्थिक वृद्धि हुने देखिँदैन । यी कुनै समस्या समाधान गर्न यो नीति तथा कार्यक्रम र बजेटमा कुनै योजना छैन । जहाँसम्म केपीले चुनावमा घोषणा गरेको कुरा छ, अहिले फेसबुक सञ्जालमा एउटा भिडियो भाइरल भएको छ केपी ओलीले भाषण गरेको । त्यसमा उनले भनेका छन् 'बूढाबूढीलाई नमस्कार गर्ने, हातमा ५ हजार थमाउने' तर उनले वृद्धभत्ता बढाएनन् । आफूले चुनावमा गरेका बाचा र घोषणापत्रमा लेखिएका कुनै पनि कुरा पूरा गरेका छैनन् । यसरी पुँजीवादी आँखाबाट पनि यो बजेटमा खास केही छैन । यो मृतप्रायः छ । यो त रातो सुटकेसबाट निकालिएको कमलपित्तग्रस्त रोगीबाहेक अरू केही रहेको छैन ।

समाजवादमा हुने व्यवस्था

अब आयो समाजवादको कुरा । उनीहरूले लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित समाजवादका कुरा गरेका छन् । केपी शर्मा प्रचण्डहरू मिलेर बनेको पार्टीको कार्यदिशा समाजवाद उन्मुख जनताको जनवाद र मार्गनिर्देशक सिद्धान्त मार्क्सवाद–लेनिनवाद भनिएको छ ।

हुनत वैज्ञानिक समाजवादको आविष्कारअघि र पछि विभिन्नखाले समाजवादको कुरा आएका हुन् । अभ्यास पनि गरिएका हुन् । सबैभन्दा फासिस्ट नाजीवादको प्रवर्तक हिटलरले पनि समाजवादको कुरा गरेको थियो । उसले राष्ट्रिय समाजवादको कुरा गरेको थियो । सोभियत सङ्घमा पहिलोपटक वैज्ञानिक समाजवादी कार्यक्रम लागू भएपछि र मूल रूपमा नाजीहरूको अन्त्यपछि समाजवादको लहर चलेको थियो । हिटलरले म्युनखमा सन् १९२० फेब्रुअरीका दिन राष्ट्रिय समाजवादी जर्मन श्रमिक पार्टीको २५ बुँदे सार्वजनिक गरेका थिए । ती २५ बुँदेसँग यो नीति तथा कार्यक्रम र बजेट विनियोजनका उन्मुखीकरण मिल्दोजुल्दो छ ।

अब थोरै समाजवादका कुरा गरौँ । समाजवादी नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई हेर्ने हो भने लेनिनले २१ मार्च १९२१ मा लागू नयाँ आर्थिक नीति र माओले सन् १९५८ देखि १९६२ सम्म लागू गरेको महान् अग्रगामी छलाङलाई बुझ्न जरुरी छ । यो लेखमा ती सबैका बारेमा कुरा गर्न सम्भव छैन ।

समाजवाद एउटा दृष्टिकोण वा सैद्धान्तिक प्रणाली हो । यो द्वन्द्वात्मक भौतिकवादमा आधारित हुन्छ । यसका विभिन्न चरणहरू हुन्छन् । लेनिनले समाजवादमा नै पुग्दा पनि निजी सम्पत्ति, विदेशी लगानीको कुरा गर्नुभएको थियो । तर उहाँले देशको आर्थिक विकासका लागि
त ी व ॅ

बाँकी पृष्ठ ७ मा

अरुण-३ आयोजना यसकारण नेपालको हितमा छैन

/tg e08f/L

नेपालमा प्रकृतिप्रदत्त सस्ता जलविद्युत् आयोजनाहरूमध्ये माथिल्लो कर्णालीजस्तै अरुण ३ पनि एक हो तर नेपाल सरकारले यति सस्तो आयोजना आन्तरिक खपतका लागि आन्तरिक पुँजीसमेत परिचालन गरी अघि बढाउनुपर्ने हो । तर देशीविदेशी कमिसन एजेन्टको चङ्गुलमा परेर २०६२/६३ पछि तत्कालीन गिरिजाप्रसाद कोइराला नेतृत्वको सरकारले ४०२ मेगावाट क्षमताको अरुण ३ लगायत माथिल्लो कर्णाली (३०० मेगावाट) र बूढीगण्डकी (६०० मेगावाट) परियोजनाहरू प्रतिस्पर्धाका आधारमा अघि बढाउने नाटक मञ्चन गऱ्यो ।

अरुण ३, माथिल्लो र बूढीगण्डकी परियोजना प्रतिस्पर्धाका आधारमा ग्लोबल टेन्डर आह्वान गरी अघि बढाउने भन्दै गिरिजा सरकारले २०६३ कात्तिक १२ को विभागीय मन्त्रीस्तरको निर्णयानुसार पूर्वसचिव भानुप्रसाद आचार्यको संयोजकत्वमा सात सदस्यीय कार्यदल गठन गऱ्यो जसलाई भानु कार्यदल पनि भनिँदै आएको छ । उक्त कार्यदललाई अरुण ३, माथिल्लो कर्णाली र बूढीगण्डकी आयोजनाहरूको प्रस्ताव छनोटका लागि तयार आधारउपर पुनरावलोकन गरी सिफारिस गर्ने, स्वीकृत मापदण्डका आधारमा प्राप्त विवरणको अध्ययन गरी मूल्याङ्कन गर्ने र उपर्युक्त प्रस्ताव छनोटका लागि सुझावसहितको प्रतिवेदन पेस गर्न कार्यादेश दिइयो । कार्यदलले कार्यादेशअनुसार प्रस्ताव छनोटको आधार तयार गरी २०६३ मङ्सिर १२ गते प्रारम्भिक प्रतिवेदन गिरिजा सरकारलाई बुझायो जुन आधारहरू गिरिजा सरकारको विभागीय मन्त्रीस्तरको २०६३ मङ्सिर १४ को बैठकले स्वीकृत गऱ्यो ।

विभागीय मन्त्रीस्तरको २०६३ मङ्सिर २८ को निर्णयअनुसार २०६३ पुस ३ गते अरुण ३, माथिल्लो कर्णाली र बूढीगण्डकी कार्यान्वयन सम्बन्धमा विद्युत् विकास विभागले ४५ दिने सूचनासहित प्रस्ताव आह्वान गऱ्यो । अरुण ३ मा ७ भारतीय र २ चिनियाँ गरी ९ वटा कम्पनीले प्रस्ताव पेस गरेका थिए । तर भानु कार्यदलले प्रस्ताव पेस गर्ने जीएमआर, सतलज, जिन्दल, रिलायन्स र जयप्रकाशलाई योग्य ठहऱ्यायो । एउटै कम्पनीलाई दुईटा आयोजना नदिने निर्णयअनुसार दोस्रो नम्बरमा रहेको सतलज जलविद्युत् निगमलाई अरुण ३ दिने सिफारिस गऱ्यो । भानु कार्यदलले उल्लिखित परियोजनाका सम्बन्धमा कम्पनीको Expression of Interest लाई मूल्याङ्कनको मुख्य कार्यविधि मानी मूल्याङ्कनको आधार प्रवर्द्धक कम्पनीको दर्ता मिति, निर्माण तथा तयारी कार्यको अवधि, निर्माणाधीन आयोजनाको अनुभव, आयोजना लगानी इक्युटी सहभागिताको संरचना, कुल रकम (नेट वर्थ) को मूल्याङ्कन तथा भारित इक्युटी उपलब्ध गराउने प्रवर्द्धकको हकमा अङ्कभारका आधारमा तय गरेको थियो जब कि अरुण ३ परियोजना पूर्णतः भारतमा विद्युत् निर्यातका लागि प्रस्तावित आयोजना हो, थियो र हो । त्यसैले यस्तो आयोजनाका हकमा संविधानलाई समेत बाइपास गरेर कथित कार्यदल गठन गरी आयोजना अघि बढाउन मिल्दैन । नेपालको प्राकृतिक स्रोतको उपयोगको बाँडफाँट (अरुण ३ को सवालमा यस आयोजनाबाट उत्पादन हुने बिजुली भारत निर्यात हुने अवस्था रहेको) मा त्यस प्रकृतिका आयोजना तत्कालीन अन्तरिम संविधानको धारा १५६ र वर्तमान संविधानको धारा २७९ अनुसार संसद्को दुई तिहाइ बहुमतबाट पारित भएको खण्डमा मात्र लागू हुनुपर्ने हुन्छ । तर अरुण ३, माथिल्लो कर्णालीको सवालमा अन्तरिम संविधानको धारा १५६ मा भएका प्रावधानहरू पूर्णतः छल्दै चोरबाटोबाट भानु समितिका नाममा अरुण ३ र माथिल्लो कर्णाली आयोजनाहरू भारतीय कम्पनीहरूलाई बुझाउने काम भएको छ जुन सरकारी निर्णय पूर्णतः गैरसंवधानिक एवम् गैरकानुनी छ ।

कुनै पनि राष्ट्रमा संविधानअन्तर्गत रहेर कुनै पनि कार्यदल गठन हुन्छन्-गरिन्छन् तर अरुण ३ र माथिल्लो कर्णाली विदेशी कम्पनीहरूलाई बुझाउन संविधानभन्दा माथि कार्यदल रहने गरी संविधानमा रहेका प्रावधानहरू छल्दै यी दुई आयोजनाहरू भारतीय कम्पनीहरूलाई दिने काम भएको छ जुन सरासर गलत छ ।

आयोजना सम्झौतामा रहेका घातक प्रावधान

अरुण ३ परियोजना नेपालको उत्तरी छिमेकी चीनको सीमानजिकको परियोजना हो । सामरिक हिसाबले उक्त परियोजना नेपाल सरकारले कुनै विदेशी कम्पनीलाई नदिई आफैँले निर्माण गर्नुपर्ने हो तर भारतलाई रणनीतिक हिसाबले चीनको सीमा निकटको उक्त परियोजनामा कम्पनीमार्फत प्रवेश गराउने गम्भीर त्रुटि भएको छ ।

त्यसमा पनि नेपाल सरकार, जलस्रोत मन्त्रालय र सतलज जलविद्युत् निगम लिमिटेडबीच ४०२ मेगावाट क्षमताको अरुण ३ जलविद्युत् परियोजनाको कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा २ मार्च २००८ तदनुसार संवत् २०६४ फागुन १९ गतेका दिन समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भयो । तर पछि २०१० सेप्टेम्बर १६ का दिन आयोजनाको क्षमता गैरकानुनी रूपमा ४०२ मेगावाटबाट ९०० मेगावाट पुऱ्याउने काम भयो ।

अझ गम्भीर कुरा त नेपाल सरकार र सतलजबीच २ मार्च २००८ मा भएको समझदारीपत्रको दफा ३४ मा नेपाल सरकारले परियोजनाको माथिल्लो/तल्लो तटीय क्षेत्रमा अर्को कुनै परियोजना बनाउने भएमा सतलज (एसजेभीएन) लाई उचित रूपमा विचार गर्नेछ । सरकारले यस्ता कुनै परियोजना सतलज (एसजेभीएन) लाई दिनेतर्फ विचार गर्न सक्नेछ भनिएबाट अरुण ३ आयोजनाको माथिल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्ने जलविद्युत् परियोजनाहरूमा समेत सतलजको नियन्त्रण काम गराउन दुस्प्रयास भएको छ ।

९०० मेगावाट क्षमता रहेको उक्त आयोजना ३० वर्षका लागि निर्माण गर, स्वामित्व लेऊ, सञ्चालन गर र अन्त्यमा काम नलाग्ने अवस्थामा पुगेपछि हस्तान्तरण गर (Build, Own, Operate and Transfer--BOOT) भन्ने सिद्धान्तमा आधारित छ ।

समझदारीपत्रको दफा २ अनुसार अरुण ३ बाट नेपालले २१.९ प्रतिशत निःशुल्क पाउने निर्यातकर निकासी गरी प्राप्त हुने रकमको ०.००५ (शून्य दशमलव शून्य शून्य पाँच) प्रतिशतभन्दा बढी नहुने भनेको छ जसअनुसार ९०० मेगावाटको २१.९ प्रतिशतको हिसाब गर्दा नेपालले वर्षायाममा करिब १९७.१ मेगावाट बिजुली पाउने र बाँकी ७०२.९ मेगावाट निकासी हुनेछ तर रन अफ रिभर प्रकृत्तिको अरुण ३ आयोजनाले सुख्खायाममा ३०० मेगावाटको हाराहारीमा विद्युत् उत्पादन गर्ने हुँदा नेपालले पाउने बिजुली ७० मेगावाटभन्दा कम हुनेछ ।

राष्ट्रघाती पीडीएको थप मार

माथिल्लो कर्णालीको परियोजना विकास सम्झौताजस्तै अरुण ३ को परियोजना विकास सम्झौता (पीडीए) मा समेत उत्तिकै घातक नेपालको हितविपरीतका प्रावधानहरू राखिएका छन् । २५ नोभम्बेर २०१४ मा हस्ताक्षर भएको माथिल्लो अरुण ३ को पीडीएमा थुप्रै नेपालको हितविपरीत घातक प्रावधान राखेर सतलजलाई पोस्ने काम भएको छ ।

नवऔपनिवेशिक मोडेलअनुसार अघि बढाइन लागेको अरुण ३ परियोजनाको पीडीए र आयोजना सम्झौतामा उत्पादित बिजुली नेपालमै खपतको अवधारणा छैन । सीमापारको कुरा छ । त्यो पनि नेपालको राष्ट्रिय प्रसारण लाइन छलेर छुट्टै प्रसारण लाइनमार्फत अरुण ३ को बिजुली भारत निकासी गर्ने घातक योजना अघि सारिएको छ । आयोजनामा नेपालको आन्तरिक पुँजी परिचालनको कुरा छैन ।

पीडीएको दफा ३.२.४ अनुसार नेपाल सरकारले सतलजलाई नेपाली ऊर्जा उद्यमीलाई पनि नदिएको छूट सतलजलाई दिएको छ जसअनुसार पहिलो १० वर्षमा आयकर पूर्णतः छूट हुने र एघारौँ वर्षदेखि पन्ध्र वर्षसम्म आयकरमा ५० प्रतिशत छूट दिने व्यवस्था गरिएको छ जसअनुसार नेपाल आयोजना सतलजले सञ्चालन गर्ने अवधि २५ वर्षमा २६ अर्ब रूपैयाँ गुमाउनेछ ।

पीडीएको दफा ९.२ मा भएको अर्को घातक प्रावधानअनुसार नेपाल सरकारले सतलजलाई मूल्य अभिवृद्धिकर तिरेबापत अनुदानस्वरूप प्रतिमेगावाट ५० लाख रूपैयाँ पाउने व्यवस्था भएकाले जम्मा ४ अर्ब ५० करोड रूपैयाँ सतलजले चोखो रूपमा हात पार्नेछ । त्यसैगरी सतलजलाई रड, सिमेन्ट, छड आदिमा ५० प्रतिशत भन्सारछूट दिइएको छ ।

अरुण ३ परियोजना समझदारीपत्र

नेपाल सरकार, जलस्रोत मन्त्रालय र सतलज जलविद्युत् निगम लिमिटेडबीच नेपालमा अरुण ३ जलविद्युत् परियोजनाको कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा सम्पन्न भएको समझदारीपत्र

यो समझदारीपत्र (यसपछि 'समझदारीपत्र' भनिने) आज २ मार्च २००८ तदनुसार संवत् २०६४ फागुन १९ गतेका दिन नेपाल सरकार (यसपछि 'सरकार' भनिएको) को प्रतिनिधित्व गर्ने जलस्रोत मन्त्रालय (यसपछि 'मन्त्रालय' भनिएको) र सतलज जलविद्युत् लिमिटेड (गणतन्त्र भारतको कम्पनी ऐन, १९५६ बमोजिम स्थापित कम्पनी), रजिस्टर्ड ठेगाना हिमफेड बुल्डिङ, न्यु सिमला, हिमाञ्चल प्रदेश, भारत १७१००९ (यसपछि 'एसजेभीएन' भनिएको) जुन अभिव्यक्तिले विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा कन्सोर्टियमका सदस्य (हरू), तिनका उत्तराधिकारी (हरू), प्रशासक (हरू) र अनुमति प्राप्त व्यक्ति (हरू) (पब्लिक कम्पनी लिमिटेडसमेत) जुन तलका व्यवस्थाहरूमा उल्लेख भएबमोजिमको अरुण ३ जलविद्युत् परियोजना कार्यान्वयन गर्न नेपालमा स्थापना गरिनेछ, का बीचमा यो समझदारीपत्र सम्पन्न भएको छ ।

सरकारले लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गरी जलविद्युत् विकास प्रक्रिया अभिवृद्धि गर्न जलविद्युत् विकास नीति, २०५८ जारी गरेकाले;

सरकारका तर्फबाट जलस्रोत मन्त्रालयले पूर्वाधार संरचना निर्माण, सञ्चालन, स्वामित्व ग्रहण र हस्तान्तरण

> gjcf}klgj]zs df]8]hcg ;f/ cl3 a9f0g nfu]sf] c?0f # kl/ofhgfsf] kL8LP / cfofhgf ;Demf}tfdf pTkflbt lahnL g]kfnd}vktsf] cjwf/0ff 5}g . ;Ldfkf/sf]s/f 5 . Tof]klg g]kfnsf]/fli6o k|;f/0f nf0g 5n]/ 5'§}k|;f/0f nf0gdfkm{t c?0f # sf]lahnL ef/t lgsf;L ug{[3ft s ofhgf cl3 ;fl/Psf]5 . cfofhgfdf g]kfnsf]cfGtl/s k'FhL kl/rfngsf]s'/f 5}g .

(बुट) अवधारणामा आधारित जलविद्युत् परियोजना कार्यान्वयन गरी देशमा जलविद्युत् विकासको प्रवर्द्धन गर्ने कार्य गरिरहेकाले;

सरकारले न्यूनतम् ४०२ मेगावाट जडित क्षमता भएको अरुण ३ जलविद्युत् परियोजनाको कार्यान्वयन, सोबाट उत्पादित विद्युत् ऊर्जाको प्रसारणका लागि प्रसारण लाइन र पहुँचसडक निर्माणकार्य (यसपछि 'परियोजना' भनिएको) को कार्यान्वयनका लागि प्रवर्द्धक छनोट गर्न आशयपत्र आह्वान गरेकाले;

एसजेभीएनले प्रस्ताव पेस गरी सो परियोजना कार्यान्वयन गर्न चाहेको र सरकारले अन्य सम्भाव्य प्रवर्द्धकहरूले पेस गरेका प्रस्तावहरूसमेतलाई सावधानीका साथ मूल्याङ्कन गरी एसजेभीएनलाई सबैभन्दा बढी उपयुक्त प्रवर्द्धकका रूपमा छनोट गरी त्यो स्तरको परियोजना कार्यान्वयन गर्न समझदारीपत्र गर्नका लागि एसजेभीएनलाई आमन्त्रण गरेकाले;

सरकारले परियोजनाको सर्वोत्तम हितका लागि उपयुक्त लगानीका विकल्प, आपूर्तिकर्ता ऋणको विकल्प र प्रविधिका बारेमा एसजेभीएनले उपयुक्त विकल्प छनोट गरोस् भन्ने चाहना राखेकाले;

मन्त्रालय र एसजेभीएनले छलफल गरी परियोजनाको कार्यान्वयन प्रक्रिया चाँडो सुरु गर्ने प्रयत्नलाई औपचारिकता प्रदान गर्न चाहेकाले;

अतः मन्त्रालय र एसजेभीएन देहायबमोजिम गर्न सहमत भएका छन् ः

१. दुवै पक्षले परियोजना निर्यातमुखी भएको कुरालाई आत्मसात गरेका छन् । एसजेभीएन पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्रको सङ्खुवासभा जिल्लाको अरुण ३ नदीमा अवस्थित परियोजना, जलप्रवाही नदी परियोजना कार्यान्वयन गर्न मन्जुर छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण (नेविप्रा) ले अध्ययन गरेको प्रतिवदेनमा परियोजनालाई पूर्ण रूपमा वर्णन गरिएको छ । जानकारीका लागि परियोजनाको सङ्क्षिप्त विवरण अनुसूची १ का रूपमा यसैसाथ संलग्न गरिएको छ । एसजेभीएनले ८ (आठ) हप्ताभित्र उपलब्ध सबै जानकारी, कागजात र प्रतिवदेनहरू तथा एसजेभीएनको आवश्यकताअनुसार निर्धारित समयभित्र परियोजना निर्माण (क्याम्प, विद्युत्गृह, बाँधस्थल आदि) को प्रयोजनका लागि अधिग्रहण गरिएको जमिन प्राधिकरणबाट दुई किस्तामा भुक्तानी गरिने रु. ४५,१४,००,०००|- (अक्षरेपी) पैँतालीस करोड चवालीस लाख रूपैयाँ) तिरेर प्राप्त गर्नेछ । यस्तो भुक्तानीको पहिलो किस्ता कागजात उपलब्ध गराउनुभन्दा दुई साता पहिले र दोस्रो किस्ता यस समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको छ महिनाभित्र बुझाइनेछ । यसरी उपलब्ध गराइने कागजातको सूची अनुसूची २ को रूपमा उल्लेख गरिएको छ । अधिग्रहण गरिएको जग्गाको विवरण यस समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको ८ (आठ) साताभित्र उपलब्ध गराइनेछ ।

२. जलविद्युत् विकास नीति, २०५८ र जलस्रोत ऐन, २०४९ बमोजिम क्रमशः तिर्नुपर्ने सलामी दस्तुर र निर्यात करका अतिरिक्त एसजेभीएनले परियोजनाबाट मासिक रूपमा उत्पादन हुने विद्युत्शक्ति र ऊर्जा, सहायक उपयोग र प्रसारण नोक्सानीबाहेक, जुन बसबारमा नाप गरिनेछ, त्यसको २१.९ (एक्काईस दशमलव नौ) प्रतिशत एसजेभीएनले व्यावसायिक उत्पादन सुरु भएको मितिले निःशुल्क रूपमा उपलब्ध गराउने छ । निर्यात कर निकासी गरी प्राप्त हुने रकमको ०.००५ (शून्य दशमलव शून्य शून्य पाँच) प्रतिशतभन्दा बढी हुनेछैन ।

३. एसजेभीएनले मन्त्रालयलाई आश्वस्त गराएको छ कि परियोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत्शक्ति र ऊर्जा भारतीय बजारसम्म पुऱ्याउने तथा उपलब्ध भारतीय बजारमा आकर्षक दरमा विद्युत्शक्ति र ऊर्जा बिक्री गर्ने कुरामा एसजेभीएनले मन्त्रालयलाई आश्वस्त तुल्याएको छ । अधिकतम रूपमा विद्युत्शक्ति प्रसारण तथा आपूर्तिका लागि सहायक कम्पनी/तेस्रो पक्ष कम्पनीको माध्यमलगायतका माध्यमबाट उपयुक्त एसजेभीएनले गर्नेछ ।

४. एसजेभीएनले नेविप्राबाट प्राप्त जानकारीका आधारमा सरकारका लागि, एसजेभीएनले निर्माण गरेको प्रसारण लाइनको परियोजनाको बसबार स्विचयार्ड वा अन्य कुनै उपयुक्त बिन्दुमा विद्युत् शक्तिको प्रसारणका लागि जो लाग्ने प्रसारण खर्च तिर्ने गरी आवश्यक पर्ने प्राविधिक आवश्यकताहरूको जाँच एवम् मूल्याङ्कनका लागि अध्ययन कार्य गर्नेछ ।

५. सरकारलाई उपलब्ध गराइने विद्युत्शक्ति र ऊर्जाको आपूर्तिको तालिकाका सम्बन्धमा पक्षहरूले आपसी सहमति गर्न सक्नेछन् तर कुनै पनि अवस्थामा आपूर्तिको मात्रा माथि दफा ३ मा उल्लेख भएबमोजिम मासिक उत्पादनको २१.९ प्रतिशतभन्दा कम हुनेछैन । सरकारलाई विद्युत् शक्तिको आपूर्ति

गर्न आवश्यक पर्ने स्विचयार्ड पूर्वाधारको निर्माण सञ्चालन र मर्मत-सम्भार निःशुल्क रूपमा एसजेभीएनले गर्नेछ ।

६. एसजेभीएनले थप अध्ययन र अनुसन्धान गरी परियोजनाको अध्ययनको तहलाई निर्माणपूर्वको इन्जिनियरिङका लागि अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा स्वीकार्य तहअनुकूल बनाउनका लागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको तहसम्म पुऱ्याउनेछ । विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनमा पहुँचमार्ग र भारतसम्म विद्युत्शक्ति तथा ऊर्जाको प्रसारणका लागि अध्ययन एवम् प्रसारण लाइन निर्माण र नेपालमा विद्युत्शक्ति तथा ऊर्जा आपूर्तिका लागि स्विचयार्ड पूर्वाधारका निमित्त अभिन्न अङ्गका रूपमा अध्ययनको कार्य पर्नेछ ।

७. एसजेभीएनले वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३, वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ र सम्बद्ध अन्य अन्तर्राष्ट्रिय तहमा स्वीकृति अभ्यासहरूसमेतका आधारमा विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको अभिन्न अङ्गका रूपमा परियोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन कार्य गर्नेछ ।

८. यस समझदारीमा हस्ताक्षर भएको १२० (एक सय बीस) दिनभित्र विद्युत् ऐन, २०४९ र विद्युत् नियमावली, २०५० बमोजिम उल्लिखित अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्न आवश्यक पर्ने सर्वेक्षण इजाजतपत्रका लागि एसजेभीएनले निवेदन दिनेछ ।

९. सर्वेक्षण अनुमतिका लागि निवेदन दिनुअघि विद्युत् विकास विभाग (विभाग), मन्त्रालयका नाममा प्रस्तावित जडित क्षमताको प्रतिमेगावाट रु. १,००,०००|- (नेपाली रूपैयाँ एक लाख) का दरले फिर्ता नहुने गरी रकम जम्मा गर्नुपर्नेछ ।

१०. प्रचलित नेपाल कानुनबमोजिम विभागमा पूर्ण निवेदन पेस गरेको १५ (पन्ध्र) दिनभित्र एसजेभीएनलाई सर्वेक्षण इजाजतपत्र दिन सरकार मन्जुर छ । आवश्यक अध्ययन/सर्वेक्षण/अनुसन्धान तथा विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनलगायत आवश्यक सम्झौता (हरू) पूरा गर्न र परियोजना विकासका लागि लगानीको व्यवस्था मिलाउन सर्वेक्षण इजाजतपत्रको म्याद सो इजाजतपत्र जारी भएको मितिले ३० (तीस) महिनाको हुनेछ ।

११.एसजेभीएनलेसर्वेक्षणइजाजतपत्रजारीभएको मितिदेखि तीन महिनाको अवधिभित्र काम सुरु गरी सो कुराको जानकारी मन्त्रालयलाई दिनेछ । एसजेभीएनले प्रत्येक ६ (छ) महिनामा कार्य प्रगति मन्त्रालयमा पेस गर्नेछ । एसजेभीएनले अनुसन्धान/अध्ययन सकिएपछि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनका पाँच प्रति तथा त्यससँग सम्बद्ध तथ्याङ्क/नक्सासहितका सबै कागजात पेस गर्नेछ ।

१२. एसजेभीएनले उत्पादन इजाजतपत्रको निमित्त निवेदन नगरेमा वा उत्पादन इजाजतपत्रका लागि माथि उल्लिखित कुराहरू पालना गर्न नसकेमा मन्त्रालयमा पेस गरिएका विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन, तथ्याङ्क/नक्सा आदि सम्पूर्ण कागजात जलविद्युत् विकास नीति, २०५८ अनुसार कुनै पनि प्रकारको थप दायित्वबिना नै सरकारको सम्पत्ति हुनेछन् ।

१३. एसजेभीएनले परियोजनाका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन र वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्नेछ । वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गर्दा तथा प्रतिवेदन तयार पार्दा एसजेभीएनले कुनै सहयोगका लागि अनुरोध गरेमा त्यस्तो सहयोग उपलब्ध गराउन सरकार मन्जुर छ । साथै सरकार परियोजनाका लागि न्यूनतम सम्भाव्य समयभित्र सबै वातावरणीय सहमति र वनतर्फको स्वीकृति पुनरावलोकनका लागि पेस भएको छ महिनापछि सम्बन्धित विभागहरूबाट उपलब्ध गराइदिन सक्दो प्रयत्न गर्ने कुरामा समेत मन्जुर छ ।

१४. एसजेभीएन तेस्रो पक्षको स्वामित्वमा रहेका आवश्यक पर्ने सबै जग्गा, संरचना, भवन र सुविधाहरूको प्रबन्ध गर्न मन्जुर छ । एसजेभीएन माथि उल्लिखित जग्गा तथा संरचनाहरू आदि प्राप्त गर्न असफल भएको अवस्थामा अनुरोध गरेबमोजिम तेस्रो पक्षको स्वामित्वमा रहेका परियोजना निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने यस्ता जग्गा तथा संरचनाहरू यससम्बन्धी पूर्ण सूचनाहरू पेस गरेको बढीमा एक वर्षको समयावधिभित्र विद्युत् ऐन, २०४९ को दफा ३३ बमोजिम सरकारले एसजेभीएनलाई उपलब्ध गराउनेछ । सरकारकै स्वामित्वमा रहेको जग्गाको हकमा त्यस्तो जग्गा स्थायी उपयोगका लागि आवश्यक पर्ने भएमा परियोजना इजाजतपत्रको अवधिभर वा अस्थायी उपयोगका लागि आवश्यक पर्ने भएमा आवश्यक अवधिका लागि उचित वार्षिक भाडामा वा प्रचलित कानुनबमोजिम भाडा तिर्ने गरी उपलब्ध गराइनेछ । सरकारले एसजेभीएनलाई परियोजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने यस्तो जग्गा पूर्ण सूचना पेस भएको १८० दिनभित्र उपलब्ध गराउनेछ । विस्थापित परिवारहरूको पुनर्स्थापनाका लागि पुनर्स्थापना तथा पुनर्वासको प्रबन्धको सहजीकरण सरकारले गर्नेछ तथा त्यसलाई एसजेभीएनले प्रचलित निर्देशिका तथा प्रचलनबमोजिम कार्यान्वयन गर्नेछ ।

१५. सरकारले एसजेभीएनलाई सान्दर्भिक नीति तथा प्रचलित कानुनबमोजिमको छूट तथा सुविधाहरू उपलब्ध गराउनेछ । सरकारले प्रचलित कानुनबमोजिम सबै प्रकारको सुरक्षा उपलब्ध गराउन आवश्यक कदम चाल्नेछ । सरकारले एसजेभीएनलाई आवश्यक पर्ने कुनै पनि अतिरिक्त सुरक्षा प्रदान गर्नेछ र यसको खर्च एसजेभीएनले बेहोर्ने छ ।

१६. एसजेभीएनले उत्पादन इजाजतपत्र र प्रसारण इजाजतपत्रका लागि सम्बद्ध विद्युत् खरिद सम्झौता, लगानी व्यवस्थाको समाप्ति, स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन आदि साथै राखी विद्युत्

ऐन, २०४९ र विद्युत् नियमावली, २०५० बमोजिम सर्वेक्षण इजाजतपत्रको वैधानिक अवधिभित्र निवेदन पेस गर्नेछ ।

१७. एसजेभीएन परियोजना सुरु गर्न लगानी व्यवस्थाको समाप्ति भएको मितिदेखि परीक्षण उत्पादन सुरु हुने मितिसम्मका ६० (साठी) महिनाभित्र निर्माण कार्य पूरा गर्न जिम्मेवार हुनेछ ।

१८. एसजेभीएन परियोजना सञ्चालन गर्दा जलविद्युत् उद्योग स्थापना तथा सञ्चालनसम्बन्धी कानुन तथा नियमहरूको पूर्ण

बाँकी पृष्ठ ५ मा

जीवनका पाइला-२

भकारी फोर विद्रोह

सर्लाही जिल्लामा भएका अनेकौँ जनसङ्घर्षमध्ये सर्वोच्च अदालतका तत्कालीन प्रधानन्यायाधीश प्रकाशबहादुर सिंहको भकारी फोर विद्रोह निकै चर्चित घटना थियो । पञ्चायतीकालमा बहालवाला न्यायाधीशको घर-गोदाम दिउँसै सयौँ भोकानाङ्गा जनताको सागरले कब्जा गर्नु सामान्य विषय थिएन । भावना, कार्यशैली, सङ्गठनात्मक प्रभाव र वैचारिक कोणबाटसमेत नमुना सङ्घर्ष थियो ।

२०३४ असार .... गते बरहथवा नपा ...... (साबिक सुन्दरपुर चोहर्वा) का सामन्त (स्थायी बसोबास काठमाडौँ) तथा सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश प्रकाशबहादुर सिंहको घरधन्सार स्थानीय जनताले कब्जा गरेका थिए । त्यस क्षेत्रमा उसको ५ सय बिघाभन्दा बढी जग्गा थियो । बुढी बागमती नामको खोला त्यहीँ भएर बग्दछ । त्यो खोलाको सबै पानी उसकै खेतमा सिँचाइ हुन्थ्यो । त्यो खोलाको पानीसमेत अरूले प्रयोग गर्न पाउन्नथे । त्यस वर्ष त्यस क्षेत्रमा ठूलो खडेरी पऱ्यो । त्यसवरपरका जनतालाई ६ महिना पनि खान पुग्दैनथ्यो । घरको अन्न सकियो । लामो खडेरीले मकै बाली सखाप भयो । धानको बीउ ब्याडमै सुक्यो । किसानको आम्दानी हुने नदेखिएपछि साहूमहाजनले ऋण पनि दिएनन् । गरिबहरू भोकभोकै मर्ने अवस्था आयो ।

सर्लाही जिल्लामा नेकपाको राम्रो प्रभाव थियो । जनतालाई राहत उपलब्ध कसरी गराउने भन्ने बहस पार्टीमा चल्न थाल्यो । खाद्यान्न कहाँकहाँ छ, खोजी हुन थाल्यो । त्यसक्रममा प्रकाशबहादुर न्यायाधीशको नाम अग्रपङ्क्तिमा आयो । उसको धन्सारमा प्रशस्त खाद्यान्न थुपारेर राखिएको थियो । उसले आवश्यक खाद्यान्न काठमाडौँ लग्थ्यो र धेरैजति भारतीय बजारमा बेच्थ्यो । त्यसकारण पार्टीले उक्त खाद्यान्न अर्थात् 'लुटेर जम्मा गरेको, खोसेर लिने' नीतिअनुसार कब्जा गरेर जनतालाई निःशुल्क बाँडिदिने पार्टी निर्णय भयो ।

त्यस दिन बिहान उज्यालो हुनासाथ सयौँ नरनारी बाँधटोलामा जम्मा भए । बुढी बागमती खोलामा सिँचाइका लागि परम्परागत बाँध बाँधेको थियो । त्यसवरपरको टोललाई 'बाँधटोला' भनिन्थ्यो । प्रहरी दमन गर्न आयो भने प्रतिरोध गर्न उद्धव पोखरेलको नेतृत्वमा युवा दस्ता तयार गरिएको थियो । हजार आसपास जनता जम्मा भएका थिए । धान, चामल, तेल, मसला, दाल, मकै, तोरी, आलस, खेसरी धनसारमा सबैथोक प्रशस्त थियो । एक दाना पनि नराखीकन जनताले बोकेर हिँडे ।

बरहथवामा सामन्तको 'कामत' अर्थात् रेखदेख गर्ने कार्यालय थियो । त्यसको प्रमुख व्यवस्थापक थियो । कार्यालय हातामा रहेको ठूलो गनौँचामा बँदेल र बाख्रा पाल्थे । त्यसबेला सर्लाही जिल्ला सेक्रेटरी चित्रबहादुर आले हुनुहुन्थ्यो । जनता आआफ्नो घरतिर गइसकेका थिए । विजयी सानसहित फर्किंदै गर्दा विद्रोही-युवाको समूह र प्रहरीको बीचमा बाँधटोला (बान्टोला) मा जम्काभेट हुन गयो । अस्थायी प्रहरीचौकी हजारिया र इलाका प्रहरीचौकी बरहथवाको संयुक्त प्रहरी समूहले बाँधटोलामा युवा लक्षित गोली चलायो । क. चित्रबहादुर आले त्यहीँ हुनुहुन्थ्यो । पञ्चायतको जिल्ला विकास समितिको क्षेत्रीय सदस्यसमेत रहेका पार्टी सहयोगी दिवाकर के.सी.ले 'तिमी छिटो घेरा तोड, म त उसकै व्यवस्थाको मान्छे हुँ, लगे पनि छोड्छ । यताको म हेर्छु' भनेपछि आले घटना स्थलबाट बाहिरिनुभयो ।

प्रहरीले दिवाकर के.सी., गोविन्द प्रसाईं, नाति राजासहित ८ जनालाई गिरफ्तार गऱ्यो । गिरफ्तार गरेका सबैलाई डाँका मुद्दा लगायो । आलेलाई रघुनाथकाण्ड र नन्दलालकाण्डको समेत मुद्दा थपेर पेस गरेको थियो । प्रकाशकाण्डपछि आले पूर्णतः भूमिगत जानुभयो । त्यसअगाडि 'खुला उठबस, गोप्य कामकाज' उहाँको कार्यशैली थियो । त्यो घटनापछि सर्लाहीमा दर्जनौँ गिरफ्तार भए । भ्रुट्ठा मुद्दा लगाइयो । प्रहरीदमन तीव्र भयो । धेरैले घरबार छोडेर हिँड्नुपऱ्यो । प्रहरी आतङ्क चरम भयो ।

त्यसबेला क. ऋषि देवकोटा 'आजाद' नेकपाका केन्द्रीय सदस्य र जनकपुर (उदयपुर, सप्तरी, सिराहा, रौतहटसमेत) का ब्युरो इन्चार्ज थिए । उक्त घटनापछि असोजमा चित्रबहादुर आले र रामसिंह श्रीस नेकपाका केन्द्रीय सदस्य भए । खुबीराम आचार्य आँखाको समस्याका कारण काम गर्न सक्ने अवस्थामा थिएनन् । रिक्त स्थानमा उनीहरू थपिएका थिए । जिल्लास्तरका नेताहरूमा आलेबाहेक सबैजना गिरफ्तार भएका थिए । सुरक्षाको कारण केन्द्रीय समितिले २०३६ असोजपछि आलेलाई सिराहा जिल्लाको सेक्रेटरी बनाएर स्थानान्तरण गऱ्यो । गिरफ्तार भएका जिल्लाका नेताहरू २०३६ सालमा जनमतसङ्ग्रह भएपछि रिहा भएका थिए । प्रकाशबहादुर काण्डपछि भएको प्रहरी दमनको प्रतिरोध नभएको, क. आजादबाहेक अरू नेताहरूमा प्रतिरोधको सोचाइ र योजनासमेत नभएको आलेको आरोप छ जसको कारण सङ्गठनात्मक क्षति भएको, सङ्गठनात्मक आधार खस्केको, जनमनोबल नउठेको आलेको बुझाइ छ ।

२०३६ सालमा पनि पञ्चायती व्यवस्थाका विरुद्ध त्यस क्षेत्रमा जनसङ्घर्षहरू भएका थिए । सोही क्रममा महोत्तरी, बर्दिबास नगरपालिका हाथीलेट गाउँ, ब्याङ्क खाडी बजारमा कृष्णबहादुर रानाको हत्या पञ्चायती सरकारले गऱ्यो । शाही नेपाली सेनाले उक्त हत्याकाण्ड मच्चाएको थियो । हाथीलेटको सहिदस्तम्भ अहिले पनि पञ्चायती ज्यादतीको जिउँदो प्रमाण बनेर उभिएको छ ।

क. आलेलाई सिराहा स्थानान्तरण गर्नुको अर्को कारण पनि थियो । सिराहामा विश्वनाथ शाह र गिरिराजमणि पोखरेल एकातिर, विष्णुलाल तामाङ (बीएल) र काजीलाल (के एल) अर्कोतिर दुई गुटहरू थिए । साह जमिनदार पृष्ठभूमि र संस्कारबाट आएका थिए । पोखरेल विद्यार्थी (निम्न पुँजीपति) वर्ग र संस्कारका थिए । बीएल र केएल किसान समुदायका भुँईमान्छे थिए । वर्गस्रोतले पैदा गरेको अन्तर र रूपान्तरणको अभावले पार्टीमा पैदा गरेको समस्या समाधान गर्ने प्रयोजनको कारण सिराहामा आलेलाई पठाइएको थियो । क.आलेभन्दा अगाडि सिराहाका सेक्रेटरी दानी थापा थिए । आले त्यसबेला सर्लाही, महोत्तरीको जनसङ्घर्षको नेतृत्व गरेका युवा भएका कारण सर्वस्वीकृति भएको बीएलको भनाइ छ । त्यसैबीच २०४५ सालमा ताराका लोकप्रिय नेता जयगोविन्द साहको भारतमा निर्वासनकै समयमा निधन भयो । आले सिराहाको ४ वर्षसम्म लगातार नेतृत्वमा रहनुभयो । साहको निधनपछि स्थापित नेतृत्वको अभावमा ताराईमा केन्द्रीकरणको थप समस्या पैदा भएको आलेको बुझाइ छ । सिराहा सेक्रेटरी भएर ४ वर्ष क्रियाशील भएपछि क. आले मकवानपुर र काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको पनि सेक्रेटरी हुनुभयो ।

क. आलेको थवाङ यात्रा

२०३४ सालमा सर्लाहीमा प्रकाशबहादुर सिंहको भकारी फोरेपछि भएको दमनपछि तत्कालीन पार्टी महामन्त्री मोहनविक्रम सिंह सोध्दैखोज्दै सर्लाही आए । किसानको भेषमा आलेलाई खोज्दै भेट्न सिंह सर्लाही पुगेका थिए । जुम्रारु मगर जातिबाट आएको कुनै युवालाई थवाङ पठाउन पाए राम्रो हुन्थ्यो भन्ने सोचाइमा मोहनविक्रम थिए । यता त्यसो गर्दा प्रहरीको सिकारी आँखाबाट आलेलाई बचाउन सकिन्थ्यो । गिरफ्तार भएका कतिपयले पार्टीको भेदलाई बचाउन सकिन्थ्यो । गिरफ्तार भएका कतिपयले पार्टीको भेद खोलिदिएको आशङ्का पनि गरिएको थियो । त्यसकारण पनि आलेको सुरक्षाको प्रश्न जटिल बनेको थियो । सिन्धुलीमा ऋषि देवकोटा आजाद र दुर्गा सुवेदी, झापामा सुखानी हत्याकाण्ड भएको भयानक त्रासद समय थियो त्यो । 'तिमी मगर हौ । थवाङमा मगर बस्ती छ । त्यहाँ राम्रो आधार बनाउन सकिन्छ । तिमी गएर राम्रो हुन्छ' पार्टी महामन्त्री मोहनविक्रमले भनेपछि क. आले २०३८ तिरातिर ३ महिनाका लागि थवाङ स्थानान्तर भएर जानुभयो । २०७३ साल नेकपाको आठौँ महाधिवेशनको अवसरमा झन्डै ४० वर्षपछि थवाङ पुग्दा क. आले ती दिनहरू सम्भेर भावुक हुनुहुन्थ्यो । 'टाट्नामा दिसा गर्थे । तल भुइँमा नखस्दै सुँगुरले दिसा खान्थे । जतातातै फोहोर थियो । जाँड पनि अत्यधिक खान्थे । अहिले त धेरै विकास भएछ । फेरिएछ थवाङ' उहाँ भन्नुहुन्छ । उसबेलाको थवाङको सकारात्मक पक्ष के थियो त ? यो प्रश्नमा आलेको भनाइ छ, 'कम्युनिस्टप्रति आस्थावान् थिए' सङ्गठित भावना थियो । मेहनती थिए । सहयोगी भावना थियो' त्यो उसबेलाको धुमिल चित्र हो जतिबेला आजका वामपन्थी नेता सन्तोष बुढा विद्यालय जाँदै थिए ।

बर्मन बुढाले पूर्णकालीन कार्यकर्ता आलेलाई आफ्नो घरमा 'पुत्ने छोरा' बनाएर राखेका थिए । उसबेला थवाङमा प्रहरीचौकी, मोटरबाटो केही थिएन । खोलाबाट गाग्रीमा पानी बोकेर खान्थे । खाम मगर भाषा नबुझ्ने क. आलेले तराईमा हुर्केको युवा मनतनलाई दुर्गम लेकमा अभ्यस्त गराउनुभयो । 'एक छाक आलु, अर्को छाक गहुँ वा मकैको आँटो दिन्थे । आलु थालमा दिने चलन थिएन । मान्द्रो वा सुकुलमा लगाईदिन्थे', उहाँ हाँस्दै अतीत सम्भनुहुन्छ ।

मान्छेको जीवन पनि अनौठो हुँदो रहेछ । कयौँ दशकहरू भुसिल्कीरोभैँ बित्छन् । कयौँ पल मात्र पनि अविस्मरणीय हुँदा रहेछन् । थवाङमा सबैले जसरी आलेले साल वा भोर्लाको पातमा तमाखु बेरेर 'थवाङ मेड' बिँडी खानुहुन्थ्यो । भाङबाट चरेस बन्थ्यो । चरेस बेचेर पैसा कमाउने पनि थिए । एक दिन क. आलेले बिँडी खानासाथ उडेजस्तो, उचाल्देपछार्दै गरेजस्तो, केके भयो ! बर्मन बुढालाई गुनासो गरेछन् । भुक्तभोगी बर्मन बुढाले 'केटाहरूले बिट्याइँ गरेछन् । तिमीलाई चरेस खुवाएछन् । पानी खाऊ, बिस्तारै ठीक हुन्छ' भनेछन् । वाकवाकी लाग्दालाग्दै आलेलाई निद्रा लागेछ ।

तीन महिनापछि जनकपुर फर्केपछि सिराहा सेक्रेटरी भएर गए । क. ऋषि देवकोटाको नेतृत्वमा काम हुन्थ्यो । थवाङबाट फर्केपछि क.आले जनकपुर ब्युरो सेक्रेटरी भए । आजाद इन्चार्ज थिए ।

निर्मल लामासँग भेट

जीवनको उत्तरार्द्धमा निर्मल लामा र चित्रबहादुर आले निकट रहेर काम गरें । तर केन्द्रीय समितिको सदस्य बन्दासम्म आले र लामाको भेटघाट भएको थिएन । तर मोहनविक्रम सिंहसँग भने २०३२/३३ सालतिर सर्लाहीमै भेट भएको थियो । सिंह क.आलेलाई सोध्दैखोज्दै पैदलै हिँडेर आले निवास पुगेका थिए । उसबेला र अहिले समयलीला फरक छ । अहिले कार्यकर्ताले नेता खोज्दै हिँड्नुपर्छ, उसबेला कार्यकर्ता नेता घरघर चाहर्थे । आजाद पनि कार्यकर्ता खोज्दै, बटुल्दै रातभरि हिँड्थे ।

२०४० सालमा जलजलाकाण्ड लगायतको विषय उठाएर जयगोविन्द साहले मोहनविक्रम नेतृत्वमा क्रान्ति नहुने, उनले नेतृत्व छोड्नुपर्ने माग गरे । २०३१ सालको चौथो महाधिवेशन र २०२९ सालको 'केन्द्रीय न्युक्लियस' गठनदेखि केन्द्रीय नेतृत्वमा रहेका जयगोविन्द साहले राजीनामा दिए । साहको राजीनामा नै पार्टी फुटको कारण बन्यो । त्यसरी २०४० सालमा एकीकृत चौथो महाधिवेशनको धारा दुई समूहमा विभाजित भयो : एउटा धारको नेतृत्व मोहनविक्रम सिंह र अर्को धारको नेतृत्व निर्मल लामाले गरे । निर्मल लामा पक्षमा जयगोविन्द साह, सूर्यनाथ यादव, नरबहादुर कर्माचार्य, दिलबहादुर श्रेष्ठ, चित्रबहादुर आले, देवेन्द्रलाल श्रेष्ठ (काइँला बा) लगायत थिए । मोहनविक्रमका पक्षमा मोहन वैद्य, रामसिंह श्रीस, भक्तबहादुर श्रेष्ठ, सीपी गजुरेललगायत थिए । निर्मल लामा समूहले पार्टीको नाम नेकपा (चौम) र मोहनविक्रमले नेकपा (मसाल) राखे ।

२०४२ सालमा मोहनविक्रम सिंहको नेतृत्वमा (मसाल) फेरि विभाजित भयो । त्यसपछि अल्पमत पक्षको नेतृत्व मोहनविक्रम

बाँकी पृष्ठ ८ मा

बजेट ...

अर्ब डलरबराबर हो । देशको कुल सम्पत्ति र जनताको आकारलाई समायोजन गर्ने हो र सालाखाला ३ करोड जनसङ्ख्या मान्ने हो भने प्रतिव्यक्ति आय १००० अमेरिकी डलरबराबर भएको देखा पर्छ ।

सरकारले कुल बजेटमा चालू खर्च ८ खर्ब ४५ अर्ब ४५ करोड विन्यास गरिएको छ जो कुल बजेटको करिब ६५ प्रतिशत हो र पुँजीगत खर्च अथवा विकास खर्चका लागि ३ खर्ब १३ अर्ब ९९ करोड विनियोजन गरिएको छ जुन कुल बजेटको करिब २४ प्रतिशत हो । बजेटमा स्वास्थ्यमा करिब ५६.४१ अर्ब रकम विनियोजन गरिएको छ जुन कुल बजेटको करिब ४ प्रतिशत हो । त्यस्तै शिक्षा, विज्ञान र प्रविधिमा एकमुष्ट १३४ अर्ब अथवा करिब १० प्रतिशत बजेट विनियोजन गरिएको छ । कृषिमा ३३ अर्ब ७१ करोड अथवा २.५ प्रतिशत, ऊर्जामा ८३ अर्ब ८९ करोड करिब ६.४ प्रतिशत, पर्यटनमा ५ अर्ब २० करोड करिब ०.४० प्रतिशत गरी बजेट विनियोजन गरिएको छ । बजेटको विन्यासले प्राथमिकतामा राखिएका क्षेत्रलाई इङ्गित गर्छ । यो बजेटमा देशको औद्योगीकरण, स्वास्थ्य र शिक्षामा व्यापारिकरणको अन्त्य र सबै नागरिकका लागि समान पहुँचबारे यो बजेटले सङ्केतसमेत गरेको छैन ।

सरकारले बजेट प्रस्तुत गर्दा आगामी वर्षमा देशमा हुने मूल्य वृद्धिलाई ७ प्रतिशतमा सीमित गरिने भनिएको छ, व्यापारघाटा ११ खर्बमा सीमित गरिने छ, सडक विस्तार १८०० किमि गर्ने योजना पेस गरेको छ । प्रधानमन्त्री रोजगार योजनाभित्र ठूलो प्रतिशतमा धनराशि होमिएको छ जुन बजेट रोजगारका नाममा दलाल पुँजीवादका विरुद्ध राष्ट्रियता, जनतन्त्र, जनजीविका, समाजवाद र स्वाधीनताका लागि सङ्घर्ष गर्ने क्रान्तिकारीहरूका विरुद्ध दमन गर्न प्रधानमन्त्री निकटका व्यक्तिहरू परिचालन गर्न प्रयोग गरिनेछ । सबै खर्च जोड्दा र पुरानोसमेत गरी प्रस्तुत बजेटअनुसार मुलुकको कुल ऋण ८ खर्ब ४३ अर्ब रहनेछ, जुन प्रतिव्यक्ति ऋणभार रु. २८,९६३ हुनेछ ।

अहिलेको प्रस्तावित बजेट पूरा गर्ने स्रोतका रूपमा मुख्यतया राजस्व सङ्कलन हुनेछ जो करिब ८ अर्बबराबर हुनेछ । आन्तरिक ऋण १ खर्ब ५४ अर्ब रुपैयाँ, दातृ निकायबाट अथवा वैदेशिक ऋण २ खर्ब २ अर्ब हुनेछ र केही अनुदान सहायता लिइनेछ । बाँकी आन्तरिक निक्षेप रकम र आन्तरिक परिचालनबाट पूर्ति गर्ने देखिन्छ । विदेशमा काम गरी पठाएको विप्रेषण करिब ४ खर्ब रकम हुनेछ, यसलाई पनि राजस्वको प्रमुख अंशका रूपमा लिइनेछ । यो बजेटको कार्यान्वयनबाट सरकारी आँकडाअनुसार करिब ८ प्रतिशत आर्थिक वृद्धि हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । विगतका वर्षहरूमा आर्थिक वृद्धि ७२/७३ मा ०.२ प्रतिशत थियो, ७३/७४ मा ७.३९ प्रतिशत र ७४/७५ मा ५.९ प्रतिशत थियो । सरकारी लक्ष्यअनुसार नेपालको प्रतिव्यक्ति आय १४०० डलर पुऱ्याउने भनिएको छ । यो प्रक्षेपणको मुख्य उद्देश्य लुटको स्वर्ग बचाउन जनतालाई भ्रम दिने र संसदीय सत्तालाई संस्थागत गर्नु हुनेछ ।

कतिपय अर्थशास्त्रीहरूले तर्क गरेका छन्, जनताको आर्थिक उन्नति गर्ने हो भने बजेटको उचित मात्र स्थानीय तहमा दिनुपर्थ्यो । बजेट ७५/७६ ले ३ खर्ब ८ करोड रुपैयाँ अर्थात् कुल बजेटको २३ प्रतिशत स्थानीय र सङ्घीय तहमा विन्यास गरेको छ जसमध्ये प्रदेश तहमा १ खर्ब ९५ अर्ब अथवा १४.५ प्रतिशत रकम विनियोजन गरिएको छ भने स्थानीय तहका लागि १ खर्ब १३ अर्ब अथवा ८.५ प्रतिशत रकम छुट्याइएको छ । यसले कतिपय अर्थशास्त्रीहरू बजेट केन्द्रमुखी भएको बताउँछन् ।

विप्रेषण गत ८ महिनामा ४ खर्ब ७१ अर्ब रुपैयाँ भित्रिएको छ । यो रकम बढिरहेको छ जो गत वर्षको सोही अवधिको भन्दा ४.९ प्रतिशतले बढी हो । अघिल्लो वर्ष यसको वृद्धिदर ५.३ प्रतिशत थियो । नेपाली अर्थविद्हरूले दिएका तथ्याङ्कअनुसार गत चैतसम्म ५ खर्ब ४० अर्ब ३८ करोड रेमिट्यान्स भित्रिएको थियो जुन नेपालको बजेटको मुख्य स्रोतमध्ये एउटा हो । सरकारी आँकडाअनुसार रेमिटेन्स बढेपछि कुल गार्हस्थ उत्पादन (जीडीपी) गत वर्षको तुलनामा बढेको छ । कुल गार्हस्थ उत्पादनमा विप्रेषणको योगदान २४.२५ रहने अनुमान गरिएको छ । गत वर्ष यो २६.३२ प्रतिशत थियो । यसबाट स्पष्ट देखिन्छ- देशको युवा बहिर्गमन हुने प्रक्रिया तीव्र हुँदै गएको छ र बजेटमा त्यसलाई रोक्ने ठोस कार्ययोजना, मूलतः कृषिमा औद्योगीकरण, देशमा राष्ट्रिय उद्योगहरू सञ्चालन गर्ने, ऊर्जा क्षेत्रमा राज्यको लगानी गर्ने र स्वाधीन अर्थतन्त्रको जग बनाउने कुनै सङ्केत छैन ।

नेपाली अर्थविद्हरूले संसदीय व्यवस्थाभित्रै यो बजेटको कटु आलोचना गरेका छन् । विज्ञहरूको भनाइ रहेको छ- बजेटको आकार बढेको देखिए पनि मुद्रास्फीतिको तुलनामा सम्पत्तिको समायोजन गर्दा बजेटमा गिरावट देखा पर्छ । उनीहरूको भनाइ छ गत वर्षको बजेटभन्दा यो बजेट केवल २.८ प्रतिशतले बढी छ तर मूल्य वृद्धिदर ४.१ प्रतिशतलाई समायोजन गर्ने हो भने यो बजेट गतवर्षको भन्दा कम हुन आउँछ । त्यसैगरी गत वर्षको बजेटमा चालू पुँजीमा कुल बजेटको ६२.८ प्रतिशत थियो भने यो वर्ष ६४.३ पुऱ्याइएको छ र गत वर्ष चालूतर्फ २६.२ प्रतिशत थियो भने त्यसलाई घटाएर २३.९ प्रतिशत पुऱ्याइएको छ । बजेटको कार्यान्वयनले समाजमा चलेको तस्करी भ्रष्टाचारको अन्त्य गर्ने कुनै स्थान हुनेछैन, बरु यो अझ व्यापक भएर बढ्नेछ ।

नेपाली अर्थविद्हरूले भनेका छन्- गत वर्षको पुँजीगत खर्चमा ६३.९ प्रतिशत वैदेशिक ऋणबाट बेहोरिने व्यवस्था गरिएको थियो, यो वर्षको बजेटमा पुँजीगत खर्चको ८०.६ प्रतिशत वैदेशिक ऋणबाट बेहोरिने भनिएको छ । यसरी विकासका लागि छुट्याइएको ३ खर्ब १३ अर्ब ९९ करोड रुपैयाँको ८० प्रतिशत अथवा २ खर्ब ५१ अर्ब १९ करोड २० लाख रूपैयाँ वैदेशिक ऋणको जोहो गर्नुपर्ने छ र देशभर विकासका लागि वास्तविक नगद पुँजीगत खर्चको २० प्रतिशत रु. ६२ अर्ब ७९ करोड ८० लाख मात्र हुनेछ । १३ अर्बको बजेटमा यो वास्तविक रूपमा गरिने खर्च कुल बजेटको ४.७ प्रतिशत हो । कुल बजेटको केबल ४ प्रतिशत बजेट खर्च गरिने विकासले जनताका लागि अनुभूतिजन्य कुनै परिवर्तन दिनेछैन ।

विकासमा कुल बजेटको ४.७ प्रतिशत बजेट खर्च गरेर ८ प्रतिशत आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने कुरालाई धेरै अर्थशास्त्रीहरूले हास्यास्पद भनेका छन् । नेपाली अर्थविद्हरूको अनुसार आन्तरिक राजस्वभन्दा चालू खर्च करिब १४ अर्ब १३ करोड रुपैयाँ बढी प्रस्ताव गरिएको छ जसको परिणाम सरकारी कामकाजका लागि पनि वैदेशिक ऋण लिनुपर्ने अवस्था आउनेछ । विकासतर्फ विनियोजन गरिएको रकम चालूतर्फ समायोजन गर्ने हो भने विकासतर्फको वास्तविक रकम ४ प्रतिशतबाट अझ घट्नेछ ।

बजेटको आकृति, त्यसको बाँडफाँट, यसको डिजाइनका बारेमा माथि नै चित्र प्रस्तुत गरियो । तर यहाँ संसदवादी व्यवस्थाभित्र विवेचना गर्ने कुनै पनि अर्थशास्त्रीहरूले समाजको आधारभूत प्रश्नमा दिमाग लगाउन इन्कार गरेका छन् । भूतपूर्व माओवादी हुन् वा अन्डरलाइन कम्युनिस्ट पार्टीका विज्ञहरू, सबैको फस्ने खाडल भनेको संसदवादी खाडल हुने गरेको छ ।

बजेटको विन्यास निश्चित रूपले राम्रो र सन्तुलित हुनुपर्छ त्यो एउटा प्रश्न हो । तर त्यो सन्तुलित बजेट र विन्यास केका लागि र कसका लागि ? यो प्रमुख प्रश्न हो ।

नेपालको राजनीतिक उपरिसंरचना र आर्थिक आधार भनेको दलाल पुँजीवादी प्रकारको छ । यसप्रकारको उपरिसंरचना र आर्थिक आधारमा हुने बजेट विन्यास योभन्दा राम्रो सायदै पाइएला । यो कुरा प्रस्ट छ- एउटा एनजीओ वा साम्राज्यवादी एकाधिकारवादी पुँजीवादको इच्छालाई राम्रो बुझ्ने प्रतिनिधिलाई अर्थमन्त्री बनाइएको छ र नेपालको अर्थतन्त्रलाई ग्रिसको आर्थतन्त्रको शैलीमा कङ्गाल बनाउने सरकार एकाधिकारवादी पुँजीवादीहरूका लागि आवश्यक छ । त्यसका लागि यो बजेट उत्कृष्ट हो ।

यो बजेटमा दलाल पुँजीवादी उत्पादन सम्बन्ध अन्त्य गरी राष्ट्रिय पुँजीको विकास गर्ने कहीँ कुनै कार्यक्रम छ ? यो बजेटमा विगतमा जस्तै कृषिमा आधुनिकीकरण गर्ने कुनै विनियोजन छ ? यो बजेटमा जनताको आवास, स्वास्थ्य, शिक्षा र रोजगारी प्रत्याभूत गर्ने कुनै योजना र बजेटको व्यवस्था छ ? यी प्रश्नहरू सरकारको बेन्चतिर सोझ्याओ भने प्रश्नकर्तातर्फ सरकारले बन्दुकको नाल सोझ्याउनेछ किनकि यी प्रश्नहरूले त्यही वर्गको जरा उखेल्नेछन् जुन वर्ग अहिले सत्तामा छ र त्यही वर्गले बजेट बनाइरहेको छ ।

त्यसैले कसैले पनि ऐँजेरुको बोटमा आँपको फलको अपेक्षा गर्नु गलत हुन्छ र ऐँजेरुको बोट निर्मूल गर्नु उपर्युक्त हुन्छ । भनाइको तात्पर्य के हो भने सामाजिक दलाल पुँजीवादी व्यवस्थाबाट समाजवादी बजेट बन्न सक्दैन र त्यो सम्भव पनि छैन । समाजवादी बजेट बन्नका लागि समाजवादी सत्ता हुनुपर्छ, समाजवादी उत्पादन सम्बन्ध हुनुपर्छ, त्यसप्रकारको उपरिसंरचना हुनुपर्छ र त्यहीअनुसारको राज्यसंयन्त्र हुनुपर्छ । तर यी आवश्यकताहरू एकाधिकार पुँजीवादका दलालहरूबाट सम्भव छैन । त्यही कारण हो- नेपालमा राजनीतिक क्रान्ति सम्पन्न भएको छैन जसले पुरानो सामन्ती र दलाल पुँजीवादी उत्पादन सम्बन्धको अन्त्य गरोस् र समाजवादी उत्पादन सम्बन्ध स्थापना गरोस् ।

कतारमाथि आक्रमण गर्ने अमेरिकी षड्यन्त्र

मध्यपूर्वमा निरन्तर सैन्य हस्तक्षेप गरिरहेको अमेरिकाले कतारमाथि पनि सैन्य आक्रमण गर्ने तयारी गरेको छ। गत वर्ष अमेरिकाले कतारमाथि नाकाबन्दी गर्न साउदी अरब, यूएई, ओमनलगायत देशहरूलाई उचालेको थियो । अमेरिकाको दबाबपछि मध्यपूर्वका ६ वटा देशले कतारसँग व्यापार बन्द गरेका थिए। खाडी देशको नाकाबन्दीको बाबजुद कतारको अर्थतन्त्रमा केही फरक नपरेपछि साउदी अरबले १ तारिखका दिन कतारमाथि सैन्य आक्रमणको चेतावनी दिएको छ। साउदी अरबले भनेको छ। (कतारले रुसबाट क(४०० नामक मिसायल किनेमा हामी सैन्य आक्रमण गर्नेछौं। साउदी अरबले यही वर्ष अमेरिकाबाट करिब ३ वर्ष डलरको अत्याधुनिक हतियार किनेको थियो। उता कतारले रुसबाट हतियार किनेको घोषणा अमेरिका आतङ्कित बनेको थियो। अमेरिकाले रुस कतारलाई जसरी पनि आफ्नो पञ्जाबाट बाहिर जान नदिन साउदी अरबलाई उचालेर सैन्य आक्रमणको चेतावनी दिएर कतारलाई तर्साउन थालेको छ। यता विश्लेषकहरू भने कतारसँगको अमेरिकी लडाइँ नभएर रुससँगको जुँगाको लडाइँ भएको बताउँछन्। यसरी आफ्नो प्रतिकूल हुने भएपछि अमेरिकाले युद्ध थोपर्दै आएकाले कतारमाथि पनि सैन्य हमला गर्ने अमेरिकी षड्यन्त्रका रूपमा लिन थालिएको छ। यो अघि अमेरिकाले इराक, अफगानिस्तान, सिरिया, यमनलगायत देशहरूमाथि सैन्य आक्रमण गरिसकेको छ।

पारमाणविक सुदृढ गर्न इरानी सर्वोच्च नेता खोमेनीको निर्देशन

इरानका सर्वोच्च नेता आयातुल्लाह अलीखामेनीले सोमबार एक टेलिभिजनसँग कुराकानी गर्दै आणविक सुधार गर्न वैज्ञानिकहरूलाई दिएका हुन्। उनले इमान खोमेएनि मौसोलेउमको २९ औँ दिवसमा उक्त निर्देशन दिएका थिए। इमानखोमेइनी इस्लामिक गणतन्त्र इरानका जन्मदाता मानिन्छन्। सन् २०१५ मा युरोपियन युनियन, इरान, रुस र अमेरिकाबीचमा न्युक्लियर वार्ता भएको थियो। यसलाई इरानले आफ्नो कूटनीतिक विजय भएको बताउँदै आएको थियो। यसलाई यही वर्ष अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पले एकतर्फी रूपमा खारेज भएको घोषणा गरेका थिए। त्योसँगै केही युरोपियन युनियनका देशले पनि ट्रम्पलाई समर्थन गरेका थिए। त्यसपछि अमेरिका-इरान सम्बन्ध चिसिएको थियो। त्यही विषयमा कुरा गर्दै खामेनीले भनेका छन्- केही ईयूभित्रका देशहरूले सन् २०१५ को सम्झौतालाई लत्याउन खोजेका छन्, यो उनीहरूको सपना मात्र हो। उनले भने- तत्कालै भूमिगत आणविक लेवल १९००००कधख सम्झौताअनुसार अगाडी बढाउन निर्देशन दिएका छन् जसले गर्दा अमेरिका-इरान सम्बन्ध झन् बिग्रिने सङ्केत बढेको छ।

मदिराको बिक्री रोक्ने जनपरिषद्को निर्णय

काठमाडौं : जिल्ला जनपरिषद् अछामले जिल्लामा मदिराजन्य पदार्थको बिक्रीवितरण गर्न रोक लगाउने निर्णय गरेको छ। जनपरिषद्को जेठ १९ गते बसेको दोस्रो बैठकले मदिराको जथाभावी बिक्रीले सामाजिक सुरक्षा बढेको, महिला हिंसाजन्य क्रियाकलापलाई प्रोत्साहन गरेको, व्यक्तिको स्वास्थ्यमा गम्भीर असर परेको, गरिबी बढेकाले रोक लगाउने निर्णय गरेको परिषद्ले जनाएको छ। जनपरिषद् प्रमुख निरक शाहीले सोमबार विज्ञप्ति जारी गरी १५ दिनभित्र अहिले भइरहेको मदिरा बिक्रीवितरणलाई व्यस्थित गर्न समय समय दिइएको जनाएका छन्। 'जिल्लामा कुनै पनि मदिराजन्य पदार्थको बिक्रीवितरणमाथि रोक लगाउने निर्णय गरिएको छ। यो निर्णय कार्यान्वयन गर्न जिल्लास्थित राजनीतिक दल, पत्रकार, नागरिक समाज, सुरक्षा निकाय, उद्योगी, व्यवसायीलगायत सम्पूर्ण जिल्लावासीलाई जनसमुदाहरूलाई हार्दिक अपिल गर्दछौं। यो निर्णय कार्यान्वयन गर्नुपूर्व १५ दिनभित्र बिक्रीवितरण गरिरहेका व्यापारी र व्यवसायीहरूलाई आफूसँग भएको मदिरा व्यवस्थित गर्न र गराउन अनुरोध गरिन्छ', विज्ञप्तिमा उल्लेख छ।

त्यसैगरी स्थानीय तहमा अनियमितता, ढिलासुस्तीबारे जनगुनासो परिषद्मा आइरहेको भन्दै अनुगमन गरेर कारबाही गर्ने निर्णय पनि बैठकले गरेको छ।

विवादित अरुण–३ ...

जानकारी नै दिइएको छैन। यो परियोजना नेपालले नै बनाएमा नेपालीले रोजगारी पनि पाउने र नेपाली अर्थतन्त्रमा ठूलो टेवा पुग्ने थियो। तर सहमतिअनुसार २५ वर्षपछि मात्र उक्त परियोजना नेपालको स्वामित्वमा आउनेछ। त्यो अवधिको निकै ठूलो परिमाणको विद्युत् भारतले दोहन गर्नेछ। त्यतिबेलासम्म उक्त परियोजनाको भौतिक संरचना थोत्रो भइसक्नेछ। यस्तै भारतले आफ्नो अनुकूल हुने गरी परियोजनाको सबस्टेसन बिहारमा बनाउने भनेको छ। बिहारमा सबस्टेसन बनाएपछि नेपालीले रोजगार पाउने छैनन्, भारतीयले रोजगार पाउनेछन्। उक्त परियोजना नेपाल आफैँले बनाएको भए बिदेसिने युवाहरूले रोजगार पाउने थिए।

२०२२ सम्म निर्माण पूरा गर्नुपर्ने भनिएको छ तर उक्त परियोजनालाई लिएर भारत र भारतीय कम्पनीप्रति जनमत बढ्दै गएमा भारतलाई ठूलो क्षति पुग्ने हुँदा सतलजले समयमै विचार गरे राम्रो हुने सरोकारवालाहरूको भनाइ छ। उक्त परियोजना नेपालले नै बनाउनुपर्दछ भन्ने पक्षमा लगातार सङ्घर्ष गर्दै आइरहेको नेकपाले स्पस्ट रूपमै भनेको छ, 'अरुण ३ जस्ता आयोजनाहरू आन्तरिक खपतका लागि आन्तरिक पुँजी परिचालन गरेर नेपालले निर्माण गर्नुपर्दछ। त्यसमा सर्वसाधारणले सेयर लगानी गर्न पाउनुपर्छ। चोरबाटोबाट नवऔपनिवेशिक शैलीमा भारतीय कम्पनीलाई सुम्पिएको छ। भारतीय कम्पनी सतलजलाई अरुण ३ बाट हात झिकेर फर्कन आग्रह गरेका छौं। अन्यथा उसको ठूलो लगानी डुब्नेछ।'

जनप्रतिनिधि नै पीडकका विरुद्ध

■ रातो खबर संवाददाता/ललितपुर

पीडित माण्डबी कार्की

ललितपुर महानपा ५ ख की माण्डवी कार्की ७४ वर्षदेखि बसोबास गर्दै र भोगचलन गर्दै आएको घरबाट आकस्मात् वञ्चित भएकी छिन्। उनी बसेको घरजग्गा कि. नं. ३६४ र सो को क्षेत्रफल १-१-२-० छ। त्यसको अगाडि आमा चन्द्रकुमारी थापाको ३३३ कि. नं. जग्गा छ। थापाका २ छोरी जेठी माण्डवी र कान्छी उर्मिला हुन्। आमा जीवितै हुँदा जेठी छोरी माण्डवीको घरजग्गामा आउजाउ गर्नका लागि बाटोको पूर्व-पश्चिम ८ फिट बनाई कि.नं. ३६४ हुने गरी लिखित मन्जुरी दिएको प्रमाणित कागजात देखिन्छ। जसअनुसार नपाबाट नक्सापास भै घर बनेको छ। २३ वर्षअगाडि (२०५३ असोज ५३) मा उक्त लिखित मन्जुरी भएको देखिन्छ। कि. नं.३३३ आमाको मृत्युपछि बहिनी उर्मिलाका नाममा नामसारी भयो। उर्मिलाले २०७२ सालमा उक्त जग्गा काठमाडौं महानपा ५ बस्ने उषा लामालाई बिक्री गरेको र त्यसको सुइँको सँधियारलाई नदिएको देखिन्छ। त्यसपछि लामाले भाडाका गुन्डा लगाएर बाटो रहने र धाकधम्की दिने गरेका छन्। लिखित मञ्जुरीनामाको कानुनसरह मान्यता भएको नजिर छ। तर मोटो रकमको बुजोले न्यायको मुख बन्द गरिएको स्थानीयको गुनासो छ। तत्कालीन एमालेका तर्फबाट चुनाव जितेको ललितपुर ५ का वडा अध्यक्ष विकास श्रेष्ठसमेत पीडक लामाका पक्षमा ढल्केको स्थानीयको आरोप छ। जेठ ११ गतेदेखि बाटो बन्द गरेपछि पीडितले बाटोका रूपमा प्रयोग भएको आफ्नो जग्गा हकभोग गर्न पाएका छैनन्। माके (हाल नेकपा अन्डरलाइन) की नेत्री पम्फा भुसालले समेत चुनावी स्वार्थमा पीडितको बेवास्ता गरेको र पीडकको पक्षपोषण गरेको आरोप स्थानीयको छ।

महासङ्घद्वारा दोलखामा कोण सभा सम्पन्न

काठमाडौं : अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन महासंघ अन्तर्गत पूर्वी ताम्सालिङ ब्युरोमा रहेको देलखा जिल्ला समन्वय समितिले राज्य प्रशासन र सरकारको रवैयाप्रति घोर आपत्ति प्रकट गर्दै कोण सभा सम्पन्न गरेको छ। महासंघको अध्यक्ष अमर झाँक्री (संजिव)लाई बिनाकारण गिरफ्तारी हालसम्म पनि रिहा नगरेको र विभिन्न स्थानमा मजदुर नेताहरुलाई पक्राउ गरि झुट्ठा मुद्दा लगाई फसाइरहेको विरोधमा संघर्षको कार्यक्रमसहित कोण सभा गरेको बताएको छ। उक्त कोण सभामा बोल्दै जिल्ला महासंघको अध्यक्ष सरोप्रसाद न्यौपानेले सरकारद्वारा संवैधानिक अधिकार उल्लंघन गर्दै कानुनको सम्म पनि उपहास गरेको भन्दै क्रान्तिकारी मजदुर हरुले चुप लागेर नबस्ने प्रतिरोध संघर्षमा उत्रने चेतावनी दिएका छन्। अध्यक्ष झाँक्रीलगायत पक्राउ परेका मजदुर नेताहरुलाई बिनासर्त रिहा गर्न माग गरिएको छ।

एक दर्जन बढी नेता कार्यकर्ता रिहा

■ रातो खबर संवाददाता/

काठमाडौं : नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको जनकपुर ब्युरोबाट गिरफ्तार भएका मध्ये मंगलबारसम्ममा एक दर्जन बढी नेताकार्यकर्ता रिहा भएका छन्। रिहा हुनेहरूमा नेकपा सिरहा इन्चार्ज अनुकुल राउत, सर्लाही सेक्रेटरी राजन, महोत्तरी सेक्रेटरी पवनकुमार महतो, नेकपा निकट युवा संगठन योङ रेडफोर्सका केन्द्रीय सचिवालय सदस्य रोहित ढकाल लगायत नेताकार्यकर्ता रहेका छन्। राजनीतिक आस्थाकै आधारमा प्रहरीद्वारा गिरफ्तार गरिएका उनीहरुलाई राज्यद्वारा झुठ्ठा मुद्दा लगाइएको नेकपा स्रोतले जनाएको छ। उनीहरू सबै जना धरौटी तिरी तारेखमा रिहा भएका हुन्। उनीहरुलाई विभिन्न मितिमा प्रहरीले पक्राउ गरि हिरासतमा राखिएको थियो।

अरुण–३ ...

पालना गर्ने कबुल गर्दछ।

१९. एसजेभीएनलाई बनाउ, स्वामित्व ग्रहण गर, सञ्चालन गर र हस्तान्तरण गर (बुट) प्रणालीका आधारमा इजाजतपत्र प्रदान गरेको मितिले ३० (तीस) वर्षको अवधिका लागि विद्युत् उत्पादन तथा प्रसारण गर्नका निमित्त अनुमतिपत्र प्रदान गर्न सरकार मन्जुर छ। इजाजतपत्र बहाल रहने अवधिभित्र जलविद्युत् तथा विद्युत्सेवा उपयोगका सामान्यतः स्वीकृत सचेत अभ्यासअनुरूप परियोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरी त्यस्तो अवधिको अन्त्यमा सो परियोजनाको स्वामित्व सरकारलाई निःशुल्क हस्तान्तरण गर्न एसजेभीएन मन्जुर छ। सरकारलाई हस्तान्तरणका समयमा परियोजना राम्रोसँग चालू अवस्थामा हुनुपर्नेछ। सरकारले आवधिक रूपमा परियोजनाको निरीक्षण गर्न सक्नेछ। त्यस्तो निरीक्षण तथा हस्तान्तरणमा जो लाग्ने खर्च सरकारले बेहोर्नेछ।

२०. उत्पादन अनुमति प्रदान गर्दा सरकारले प्रतिमेगावाट ने.रु. ५,००,००० (अक्षरेपी) पाँच लाख रूपैयाँ) कार्यसम्पादन सुरक्षाबापत माग गर्नेछ जुन सर्तरहित बैङ्क जमानतका रूपमा कुनै अन्तर्राष्ट्रिय बैङ्कले जारी गरेको तथा नेपाली बैङ्कले दोहोरो बैङ्क जमानत दिएको हुनुपर्नेछ। एसजेभीएनले उत्पादन इजाजतपत्रमा उल्लिखित कुनै महत्त्वपूर्ण सर्त पालना गर्न नसकेमा सरकारलाई त्यस्तो कार्यसम्पादन सुरक्षा रद्द गर्ने निःसर्त हक हुनेछ।

२१. परियोजना सुरु नभएसम्म कार्यसम्पादन सुरक्षा मान्य हुनेछ। परियोजना सुरु भएपछि त्यस्तो सुरक्षाविरुद्ध कुनै दाबी गरिनेछैन।

२२. एसजेभीएनले सहमति भएका सर्त तथा नेपालका सम्बद्ध कानुनको परिधिभित्र रही परियोजना विकास गर्नेछ र यो समझदारीपत्र हुँदाको मितिमा कायम रहेका नेपाल कानुनबमोजिम लाग्ने सबै कर, शुल्क, दस्तुर आदि सरकारलाई तिर्नेबुझाउन जिम्मेवार हुनेछ। तथापि माथि उल्लिखित कुनै कर आदि रकम घटेको अवस्थामा यस्तो परिवर्तनको फाइदा एसजेभीएनलाई हुनेछ।

२३. सरकारले सबै अनुमति तथा स्वीकृति प्राप्तिका लागि सहजीकरण गर्नेछ। साथै विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको तयारी तथा परियोजनाको विकास र सञ्चालनका लागि इजाजतपत्र, इजाजतपत्र, अधिकार तथा आश्वासन आदिसम्बन्धी विद्युत् ऐन, २०४९ तथा विद्युत् नियमावली, २०५० एवम् अन्य प्रचलित कानुनबमोजिमका सबै विशेषाधिकार र सुविधा एसजेभीएनलाई प्रदान गर्नसमेत उपलब्ध गराउनसमेत ऊ मन्जुर छ।

२४. एसजेभीएनले परियोजनाका लागि जिम्मेवार भएको हदसम्म कुनै कुराका सम्बन्धमा उत्पन्न हुने सबै दाबी, कामकारबाही, लागत, क्षति, दस्तुर र खर्चबाट सरकारलाई बचाउ गर्नेछ तथा परेको क्षति बेहोर्ने छ।

२५. प्रत्येक पक्ष यस समझदारीपत्रमा उल्लिखित समझदारीको कार्यान्वयनका लागिबाहेक अन्य कुनै पनि प्रयोजनका लागि सर्वेक्षण इजाजतपत्रको अवधिभर विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनलगायत एकअर्काका कुनै पनि व्यापार, वाणिज्य वा प्राविधिक गोप्य कुरा वा गोपनीय कुरा, प्रतिवेदन, कागजात, तथ्याङ्क, सूचना कुनै तेस्रो पक्षलाई नदिने कुरा मन्जुर गर्दछन्। तर पक्षहरूबीच कुनै सूचनाको आदानप्रदान तिनीहरूको आआफ्नो सूचना सम्प्रेषणसम्बन्धी नीतिका अधीनमा रही हुनेछ।

२६. कुनै दैवी कार्य, युद्ध, दङ्गा, नागरिक उपद्रव/अवज्ञा र आतङ्ककारी कार्य वा त्यसको दमन वा पक्षको स्वाभाविक नियन्त्रणभन्दा बाहिरको कुनै कारण परी पक्षले कार्यसम्पादन गर्न नसकेमा त्यसका लागि कुनै पनि पक्ष जिम्मेवार हुने छैनन्।

२७. एसजेभीएन सम्भव भएसम्म तथा योग्य देखिएसम्म श्रम ऐन, २०४९ र श्रम नियमावली, २०५० बमोजिम स्थानीय सीप र श्रम उपयोग गर्ने तथा स्थानीय संस्था, परामर्शदातृ फर्म, व्यवसायी, व्यक्ति र ठेकेदारहरूलाई विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको तयारी तथा परियोजनाको विकास र सञ्चालनमा अधिकतम उपयोग गर्न मन्जुर छ।

२८. एसजेभीएन उसका कर्मचारी, ठेकेदार, सल्लाहकार वा कुनै अधिकारप्राप्त व्यक्ति/निकायले विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको तयारी तथा परियोजनाको विकास र सञ्चालनमा संलग्न नेपालको प्रचलित कानुन पालना गर्ने कुराको सुनिश्चितता गर्नेछ।

२९. यस समझदारीपत्रमा भएका प्रत्येक प्रावधानका निमित्त समय अति महत्त्वपूर्ण हो र यसमा उल्लिखित लक्षित मितिहरू यसका अभिन्न अङ्ग हुन्। एसजेभीएनको काबुबाहिरको परिस्थिति वा कारणबाहेक अन्य कुनै पनि कारणले यस समझदारीपत्रमा उल्लिखित कार्य निर्धारित समयभित्र सम्पन्न नगरेमा यो समझदारीपत्र बदर तथा अमान्य हुनेछ। तर काबुबाहिरको स्थिति वा पक्षको नियन्त्रणभन्दा बाहिरको कुनै परिस्थितिमा, जलविद्युत् विकास नीति, २०५८ अनुरूप मूल्याङ्कन गरिसकेपछि त्यस्तो अवधिका लागि समय थप गरिनेछ।

३०. यस समझदारीपत्रका हरेक पक्ष र हरेक पक्षका तर्फबाट सहीछाप गर्ने व्यक्तिले आफूले यस समझदारीपत्रमा सहीछाप गर्ने पूर्ण अधिकार र अख्तियारी पाएको कुरा एकअर्कोलाई आश्वस्त गर्दछन् तथा एकले अर्कोलाई यस समझदारीपत्रका सर्तहरूको कार्यान्वयन, हस्तान्तरण र कार्यसम्पादनका लागि सहजीकरण गर्नेछन्।

३१. यस समझदारीपत्रमा विशेष रूपमा उल्लेख भएका कार्यका अतिरिक्त यस समझारीपत्रका व्यवस्था र उद्देश्यलाई प्रभावकारी बनाउन यस समझदारीपत्रमा सोचिएको कुनै कारोबार गर्न स्वाभाविक रूपमा आवश्यक पर्ने सबै कुराहरू थप कागजात गर्नुपर्ने भए यसका पक्षहरूले सोसमेत गर्नेछन्। यस समझदारीपत्रको बेहोरा परियोजना सम्झौतामा पनि समावेश गरिएको भएमा परियोजनाको विकास र सञ्चालनका लागि यस समझदारीपत्रको बहाल अवधिभित्र पक्षहरूले विस्तृत परियोजना सम्झौता सम्पन्न गर्नेछन्।

३२. एसजेभीएनले यस सम्झौताअन्तर्गतका दायित्व सरकारको पूर्वस्वीकृतिबिना कसैलाई सुम्पन मिल्दैन। सर्वेक्षण इजाजतपत्रको बहाल अवधिभित्र इजाजतपत्र हस्तान्तरण गरिनेछैन।

३३. आशयपत्र आह्वानका समयमा तोकिएका सर्त र बन्दोबस्त तथा एसजेभीएनले पेस गरेको प्रस्ताव यस समझदारीपत्रको अभिन्न अङ्ग हुनेछन्। यदि आशयपत्रका र एसजेभीएनको प्रस्तावका कुनै व्यवस्था समझदारीपत्रसँग बाझिएमा समझदारीपत्रमा भएको व्यवस्था मान्य हुनेछ।

३४. सरकारले परियोजनाको माथिल्लो/तल्लो तटीय क्षेत्रमा अर्को कुनै परियोजना बनाउने भएमा एसजेभीएनलाई उचित रूपमा विचार गर्नेछ। सरकारले यस्ता कुनै परियोजना एसजेभीएनलाई दिनेतर्फ विचार गर्न सक्नेछ।

३५. यस समझदारीपत्रमा पक्षहरूबीच भएका सबै समझदारीहरू समेटिएका छन्। यस समझदारीपत्रलाई दुवै पक्षले लिखित हस्तक्षेप गरेमा बाहेक संशोधन गर्नसकिने छैन। तर यस समझदारीपत्रको धारा २ र ५ भने संशोधन गरिनेछैन।

३६. यस समझदारीपत्रका कुनै व्यवस्था अवैध वा प्रचलित नेपाल कानुनविपरीत भएमा समझदारीपत्रका बाँकी रहेका व्यवस्थाहरू मान्य र अप्रभावित रहनेछन्।

३७. यो समझदारीपत्र यसमा हस्ताक्षर भएको मितिदेखि लागू हुनेछ। पक्षहरूबीच लिखित रूपमा अन्यथा सहमति भएमा बाहेक यो समझदारीपत्र सर्वेक्षण इजाजतपत्र वा परियोजना सम्झौतामध्ये जुनको बहाली अवधि कम हुन्छ, सोही अवधिसम्म कायम रहनेछ।

३८. यस समझदारीपत्रबाट कुनै पनि समयमा सिर्जना हुने कुनै मतभिन्नता वा विवाद पक्षहरूको पारस्परिक परामर्शबाट असल नियतसाथ समाधान गरिनेछ।

तलका साक्षीहरूको उपस्थितिमा, यस समझदारीपत्रका पक्षका आधिकारिक प्रतिनिधिहरूबाट माथि सुरुमा लेखिएको मितिमा काठमाडौँ, नेपालमा यस समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भयो।

नेपाल सरकार,
जलस्रोत मन्त्रालयको तर्फबाट
श्री अनुपकुमार उपाध्याय
सहसचिव
साक्षीहरू
१.श्री राजेन्द्र के. क्षेत्री
सहसचिव
जल तथा ऊर्जा आयोग सचिवालय
२. श्री सुनिल बी. मल्ल
उपमहाप्रबन्धक
विद्युत् विकास विभाग

सतलज जलविद्युत् निगम लि.
भारतको तर्फबाट
श्री सञ्जय उप्पल
उपमहाप्रबन्धक
साक्षीहरू
१. श्री मनोज दीक्षित
वरिष्ठ प्रबन्धक
सतलज जलविद्युत् निगम लि. भारत

रातो खबर साप्ताहिक

अनुभूतिपरक पुस्तक परिचय : युगको आवाज : आँधी–हुरी

अशोक सुवेदी

आफ्ना अग्रजहरू र अझ विशेषगरी यो दलाल संसद्वाद र बजारिया उपभोक्तावादले सन्तान जन्माउने र विलासका लागि उपभोग गर्ने साधनका रूपमा दोस्रो दर्जाकी नागरिक बनाइएकी महिला र तिनै महिलासमेत जन्माउने आमाका बारेमा गजल लेखेर सङ्ग्रहको आरम्भ गरेका गजलकार कमरेड बीपी विद्रोहीलाई 'हुने बिरुवाको चिल्लो पात' भन्दा अत्युक्ति हुँदैन भन्ने मेरो विश्वास छ। आँधी-हुरी शीर्षकको आफ्नो पहिलो गजलसङ्ग्रह प्रकाशन गरेका नवोदित प्रगतिशील स्रष्टा विद्रोहीलाई सर्वप्रथमतः प्रगतिवादी सांस्कृतिक जीवनको आरम्भको यो समयमा हार्दिक बधाई तथा शुभकामना व्यक्त गर्दछु। आमालाई सम्बोधन गरिएको विद्रोहीको गजलको आरम्भ यस्तो छ :

आमा जसले क देखि ज्ञ सम्म पढ्न सिकाउनुभो
दुःख अनि कष्टसँग लड्न सिकाउनुभो
भागेर छिटो बोलेर बाठो भइँदैन बाबु भन्दै
ताततेते गर्दै अघि बढ्न सिकाउनुभो
कहिले चिप्लिएर लड्थेँ त कहिले लतारिन्थेँ
आमा जसले निर्भीक भई सधैँ अड्न सिकाउनुभो
यात्राबाट कहिले भाग्न खोज्थेँ त कहिले फर्किन
आमा जसले बिस्तारै चढ्न सिकाउनुभो
हुरी बनेर उडाउन खोज्ने यो पापी समयसँग
दरिलो थाम बनेर गड्न सिकाउनुभो।

जीवनसङ्घर्ष र वर्गसङ्घर्ष दुवै सङ्घर्षकी पथप्रदर्शक ममतामयी आमाप्रति समर्पित यी गजलांश निकै नै मार्मिक छन् । आफ्ना अग्रजहरूप्रति सन्ततिहरूको कृतघ्नता बढ्दै गएको यो निष्ठुर र क्रूर समयमा यसरी हार्दिकता प्रकट गर्ने गजलकार न्यायका निम्ति निरन्तर सङ्घर्षमा होमिने अग्रजहरूप्रति श्रद्धारत रहेकै कारण पनि मेरा प्रिय स्रष्टाहरूको सूचीमा पर्नुभयो।

आँधी-हुरी गजलसङ्ग्रहका लेखक अर्थात् गजलकार बीपी विद्रोहीलाई मैले यसअघि प्रत्यक्ष रूपमा चिनेको होइन । स्रष्टाका रूपमा कहिलेकहीँ सामाजिक सञ्जालहरूमा झल्याकझुलुक मात्र भेट भएको हो। वर्तमानका शक्तिशाली प्रगतिवादी युवाकवि रसुवाली कविका मुखबाट बेलाबेलामा उहाँका गजलहरूबारे चर्चा सुनेको हुँ। तर विद्रोहीका गजलले मेरो मनलाई राम्ररी ताने र लोभ्याए पनि।

गजल सिद्धान्त र यसको रौँचिरा दर्शन मेरो यहाँको विषय पनि होइन । मलाई यत्ति थाहा छ- गजल पनि साहित्यका अन्य विधाझैँ कविताको एउटा खास अङ्ग हो र यो लय, सुर र तालमा गाउन मिल्छ। यसलाई गीतजस्तै कविताको लयात्मक उपविधा मान्न सकिन्छ।

कवि हितप्रसाद उपाध्यायको सान्निध्यमा रहँदा मैले बाल्यकालमै उहाँका मुखबाट हजारौँ गजल सुनेँ हुँला । ती केही नेपाली, केही उर्दू र केही हिन्दी भाषाका समेत थिए । ७२ वर्षअघि पत्नीवियोगमा लेखिएको चन्द्रवदन काव्यमा पनि उहाँले नेपाली गजलहरू लेख्नुभएको छ र ती स्थापित पनि छन्। उहाँले गाएका कयौँ गजल आमा जूनमायाले पनि गाउने गर्नुभएको थियो । तर ती अहिले धेरै मधुर स्मृतिमा मात्र छन्।। यस अर्थमा मैले गजलहरू कोक्रामा हुँदै सुन्ने अवसर प्राप्त गरेको हुँ तर त्यति बेला मेरो बालमस्तिष्कले गजल, गीत र श्लोकहरूका बीचको भेद छुट्याउन र खुट्याउन सक्ने अवस्था थिएन। तर पनि यतिचाहिँ भन्नसक्छु, मैले गीत, श्लोक, कविता र गजलहरू बाल्यकालमै एकैसाथ सुन्ने अवसर पाएको हुँ र त्यसको परख पनि साथसाथै गर्न पाएको हुँ । आज विद्रोहीका वैचारिक गजलहरूकै सागरमा पौडी खेल्न पाउँदा तिनै पुराना दिनहरूको स्मृतिको नयाँ ढङ्गको पुनरावृत्ति भएको अनुभूति भइरहेको छ। यो स्मृति दिलाइदिने स्रष्टा विद्रोहीप्रति आभारी पनि छु।

गजललाई सम्भ्रान्त वर्ग, प्रतिगामी र यथास्थितिवादका पक्षपातीहरूले महलहरूमा गाउने, गाउन लगाउने, गजल गायकहरुले विलासीहरूलाई खुसी पार्ने गायकी साधनका रूपमा दुरुपयोग गरेको र यसलाई प्रायः स्रष्टाहरूले सस्ता मायापिरतीका गन्थन गुनगुनाउने माध्यमका रूपमा कब्जा गरेको पाएको थिएँ। सीमित गजलकारले मात्र यसलाई जीवन, देश र दुनियाँका पक्षमा, अमानताका विरुद्ध र समानताका पक्षमा, शोषण, दमन, विभेदको अन्त्य र शोषणरहित समाजवादी-साम्यवादी समाज निर्माणका लागि जारी क्रान्तिको दाँती र पेचकिलाका रूपमा प्रयोग गरेको पाएँको थिएँ। विद्रोहीको यो गजलले मलाई स्रष्टाले हृदयैदेखि क्रान्तिको पक्षपोषण गरेका छन् भन्ने स्पष्ट बनायो :

परिवर्तनको यात्रा अब नयाँ ढङ्गले तय हुन्छ
डरपोक अनि कायरहरू आफ्नो बाटो गए हुन्छ।
एकीकृत क्रान्तिमा जनता अघि बढिसके
केही वर्षमा देश अब समाजवादमय हुन्छ
घातको बदला घातै हुन्छ, लातको बदला लातै
हिसाबकिताब चुक्ता गर्न तम्तयार रहे हुन्छ
पीडितले मुक्ति पाउँछन् शोषितहरूले न्याय
रगत चुस्ने दलालहरूलाई त्रास अनि भय हुन्छ
नबिराउनु नडराउनु हिम्मत हार्नु हुन्न साथी
झूटहरू आफैँ झर्छन् साँचोको नै जय हुन्छ।

लेखकको यो कृति एकपटक हेरिदिन जब रसुवाली कविले कमरेड्ली आग्रह गर्नुभयो मैले यसलाई इमानदारीपूर्वक, सरसर्ती पढेँ । यो गजलसङ्ग्रह गजलसिद्धान्त र गजलको रौँचिरा दर्शनअनुसार छ कि छैन, म भन्न सक्तिनँ तर के कुराचाहिँ ढुक्कसँग भन्न सक्छु भने यसमा देशभक्ति छ, राष्ट्रियता छ, अन्तर्राष्ट्रियता छ र छ- समानतामूलक समाज निर्माणका लागि अदम्य साहस अनि वेगवान् र अधैर्य हुटहुटी। समसामयिक विषयवस्तुलाई पनि टपक्कै टिपेर गजलमा उतार्नसक्ने क्षमता विद्रोहीको छ। बारम्बार राष्ट्रघातले थिलथिलो भएको नेपाल र नेपाली जनतालाई आहत पार्दै भर्खरै भारतीय शासकहरूलाई रिझाउन भारत पुगेका केपी ओलीको यात्रालाई स्रष्टाले गजलमार्फत यसरी झट्टी हानेका छन् :

जनतालाई ढाँट्नु र झुक्याउनु ओलीको व्यापार हो
भारत भ्रमणको मुख्य एजेन्डा नै खोलीको व्यापार हो
बेच्दाबेच्दा सब रित्तिएपछि बाँकी रहेको त्यो
नेपाल आमाको पटुकी अनि चोलीको व्यापार हो
अर्बौंअर्बौं लोभ देखाएर मूर्ख बनाउँदै जनतालाई
हिजो महाकाली बेच्नेहरूको टोलीको व्यापार हो।
राष्ट्रघात गर्दै द्वन्द्वको बिउ रोपेर फेरि
आधुनिक हातहतियार अनि गोलीको व्यापार हो।

यही गाम्भीर्य, यही क्रान्तिकारीपन, यही चिन्तनशीलता र बौद्धिकता, यही समयबोध, जिम्मेवारीबोध र धारिलोपनले नै यो गजलसङ्ग्रह र यसमा निहित सन्देशले समाजलाई आमूल परिवर्तनको दिशातर्फ डोहोऱ्याउन मद्दत पुऱ्याउनेछ।

यस गजलसङ्ग्रहमा रहेका विशेषतालाई सङ्क्षेपमा यसरी पनि उल्लेख गर्न सकिन्छ :

यस सङ्ग्रहमा राष्ट्रियता/देशभित्तको लदाबदी छ। अन्तर्राष्ट्रियताको प्रचुर बखान छ। प्रायः अधिकांश गजलमा विचारमा सबलता र प्रस्टता छ । गजलकारले भ्रष्टहरूको भण्डाफोर गरेर, राष्ट्रघातीहरूको खिल्ली उडाएर, जनघातको नालीबेली प्रस्तुत गरिदिएर, जनजीविकाको पक्षपोषण गरेर र जनसङ्घर्षप्रति समर्थन र ऐक्यबद्धता प्रकट गरेर यथार्थको उद्बोधन गरेका छन्।

हुनत एकखाले मानिसलाई जनयुद्धका केही प्रमुख पात्रहरूले समाप्त भयो भनेर घोषणा गरिदिएको जनयुद्ध, त्यसमा भएको त्याग, शौर्य, बलिदानी र जनयुद्धबाट प्राप्त उपलब्धिहरू भुल्न र सम्पूर्ण रूपमा प्रतिक्रान्तिको मतियार बन्न हतारो छ। केही खलपात्रहरू जनयुद्ध समाप्त पार्न सकेको र त्यसका केही प्रमुख सञ्चालकहरूलाई क्रान्तिको दलाली र गद्दारीको पारितोषिकका रूपमा दलाल संसद्वादको कलो लुछाचुँडी गर्न र गराउनमै मस्त र व्यस्त छन् । यस्तो पेचिलो समयमा निरन्तर क्रान्तिका पक्षमा क्रान्तिकारी आशावाद सिर्जना गर्दै एकीकृत जनक्रान्तिमा लामबद्ध हुनु चुनौतीपूर्ण कुरा पनि हो तर यो इतिहास निर्माण गर्ने एउटा सुन्दर अवसर हो भन्ने कुरा सबैलाई थाहा नहुन सक्छ । गजलकार विद्रोहीले सहिदी मूल्य र विद्रोहको बाटोको उच्च प्रशंसा गर्दै निरन्तर यही बाटोमा लागिरहन क्रान्तिकारीहरूलाई आह्वान पनि गरेका छन् । उनले क्रान्तिमार्ग छोडेर दलाल संसद्वादमा छिरेकाहरूप्रति यसरी घृणा र आक्रोश व्यक्त गरेका छन् :

अब कुनै सम्बन्ध छैन माकेका साथीहरूसँग
सिंहदरबार र लाजिम्पाट ताकेका साथीहरूसँग
दलालहरूको मीठो अनि स्वादिलो भोजन बन्नलाई
राष्ट्रघातीहरूको ताउलोमा पाकेका साथीहरूसँग
मार्क्सवादलाई रद्दीथानमा मिल्काएर लाजै नमानी
जबजको भारी बोक्दै थाकेका साथीहरूसँग
जनवादी शासनका रङ्गीन सपनालाई मिल्काएर
संसद्वादी गणतन्त्र ताकेका साथीहरूसँग
आजै छोड्नुस् अनि तोड्नुस् घातीहरूसँगको नाता
माओवाद छाडेर भागेका साथीहरूसँग

क्रान्तिमार्ग परित्याग गर्नेहरूप्रति स्रष्टा अत्यन्त मुर्मुरिएका पनि छन्। उनी लेख्छन् :

ठोकौँ भने निधारमै ठोक्न सकिन्छ भर्खरै
बोकौँ भने बन्दुक बोक्न सकिन्छ भर्खरै
फासिवादको यात्रालाई अजम्मरी नसम्झ भो
रोकौँ भने तिम्रो पाइला रोक्न सकिन्छ भर्खरै
जनदुस्मन कोको छन् कण्ठै छ यो दिमागमा
तोकौँ भने निसाना तोक्न सकिन्छ भर्खरै
विष छ, इख छ, आक्रोश छ मनभरि
साप बनेर टोकौँ भने टोक्न सकिन्छ भर्खरै

वर्तमानमा एमाले र माकेले गरेको कथित वाम गठबन्धनप्रति गजलकारको बक्रदृष्टि यस्तो रहेको छ :

दासढुङ्गा पुगी खोइ पति भनी दुनियाँ गुहारी
विद्याले जितिन् दुईचोटि घिचिन् आश्रितकी ऊ हारी
गोलीको गीत ओलीसँग मीत जनताको बिचल्ली
छोरीलाई मेयर छोरो भो स्वर्गे मन्त्री भइन् बुहारी
एकलौटी शासन निःशुल्क रासन चुनावको सिटमा
आखिरी रैछ साठी र चालीस सत्ताको जुहारी।

युद्ध छोडेर निरपेक्ष शान्तिको बाटोमा र विज्ञान छोडेर आदर्श र अध्यात्मको बाटोमा हिँडिरहेका हिजोका विद्रोही नेताहरूलाई गजलकारले यसरी मर्मस्थलमै प्रहार गरेका छन् :

हिजो मार्क्सवाद पढाएको केका लागि थियो कमरेड
स्कुलहरूमा संस्कृत डढाएको केका लागि थियो कमरेड
आज आफैँ मन्दिरमन्दिर रुद्री लगाउँदै हिँडिरहेछौ
सत्र हजारलाई बली चढाएको केका लागि थियो कमरेड
बन्दुक त्यागेर शङ्खघण्टतिरै लागेछौ आजकल त
मुठी पार्दै दायाँ हात ठड्याएको केका लागि थियो कमरेड
अध्यात्मवाद र भौतिकवाद भन्दै बस्तीहरूमा
भाइभाइलाई लडाएको केका लागि थियो कमरेड

अन्तर्राष्ट्रिय घटनाक्रमप्रति गजलकार उत्तिकै चनाखा छन् । उत्तरसाम्राज्यवादको नाइके अमेरिका र सामाजिक साम्राज्यवादी रुसका बीचमा सिरियामा भइरहेको लडाइँका बारेमा विद्रोही लेख्छन् :

सबैले देखेकै छन् यो अमेरिका र रुसको लडाइँ हो
अनि यो पुटिनको जैरी र ट्रम्पको झुसको लडाइँ हो
चामल र कनिकासमेत सँगै बसेर हसुरेपछिको
बाकी रहेको ढुटो अनि भुसको लडाइँ हो

तँ ठूलो कि म ठूलो भन्ने घमण्ड साँढेको जुधाईजस्तो
नालायकहरूको घमण्ड अनि तुसको लडाइँ हो
एउटा कहिल्यै नसोचिने त एउटा कहिल्यै नतातिने
त्यो रुन्चे आकाश अनि त्यो घुसघुसे पुसको लडाइँ हो
दुनियाँलाई आतङ्कित बनाउँदै तर्साउने
साम्राज्यवादीको षड्यन्त्र अनि घुसको लडाइँ हो।

भविष्य साम्राज्यवादको होइन, समाजवाद र साम्यवादकै छ र वर्तमानमा पनि समाजवादले साम्राज्यवादलाई घिसारिरहेको छ भन्नेमा गजलकार ढुक्क छन्। उनले यसलाई प्रमाणित गर्न समाजवादी जनगणतन्त्र कोरियासँग हार्दै, झुक्दै र गल्दै गएको अमेरिका, अमेरिकी उत्तरसाम्राज्यवाद र डोनाल्ड ट्रम्पलाई प्रयोग गरेका छन्। गजलकार लेख्छन् :

ट्रम्पको घमण्ड तोडिँदैछ विश्वभरि
किम जोड उनको साहस जोडिँदैछ विश्वभरि
शासन गर्दै रगत चुस्ने महल अनि दरबारको
दैलो अनि झ्यालहरू तोडिँदैछ विश्वभरि
साम्राज्यवादको झार अनि झ्याडीहरू पन्छाउँदै
समाजवादको बगैँचा गोडिँदैछ विश्वभरि
पुँजीवादले मुढेबलको जति छेकबार लगाए नि
साम्यवादको यात्रातिर मोडिँदैछ विश्वभरि

स्रष्टाको कलम समसामयिक घटनाक्रममा मात्र सीमित छैन । गजलकार विद्रोहीले माओ र लेनिनको स्मरण गर्दै यसरी आफूहरू निरन्तर क्रान्तिको बाटोमै हिँडिरहेको उद्घोष पनि गरेका छन् :

विद्रोह गर्नु अधिकार हो चीनमा माओ भन्नुहुन्थ्यो
शोषितपीडित वर्गहरूलाई मिलेर जाओ भन्नुहुन्थ्यो
समाजवाद नआएसम्म लालझुपडीहरूमा
विद्रोहका गीतहरू गाओ भन्नुहुन्थ्यो
बरु नखाऊ सयौँ दिन भोकतिर्खा सहेर नै
तर गाउँगाउँ अनि बस्तीबस्तीमा धाओ भन्नुहुन्थ्यो
आफू चुहिएकै झुपडीभित्र बस दुःखकष्ट पिएर
तर जनताको छानोहरू छाओ भन्नुहुन्थ्यो
... ...
तिम्रो दर्शन हामीले भुल्याछैनौँ लेनिन
सत्ता अनि कुर्सीतिर भुल्याछैनौँ लेनिन
पुँजीवादले रासायनिक मल जति खन्याए नि
दलालहरूको बगैँचामा फुल्याछैनौँ लेनिन
थोरै भए निसानै भए नि बलियै छौँ हामी
मार्क्सवादमा सुधारवाद हुल्याछैनौँ लेनिन
तिमी थियौ हिजो जहाँउही छौँ हामी आज
मीठोमसिनो खोज्दै हामी ढल्याछैनौँ लेनिन
तिम्रो सपना पूरा हामी गर्छौँ एकदिन जसै
पापीहरूसँग मनपेट दिई खुल्याछैनौँ लेनिन

यहाँ माओ र लेनिनको पदचाप पछ्याइरहेको सन्दर्भले निरन्तर क्रान्तिको सिद्धान्तमा अडिग छौँ र क्रान्तिकै माध्यमबाट श्रमिक/सर्वहारावर्गको सत्ता स्थापना नगरेसम्म बलप्रयोगको बाटो परित्याग गर्दैनौँ भन्ने सन्देश गजलकार विद्रोहीले दिएका छन्।

... ...

यो सङ्ग्रहकै शीर्ष स्थान ओगट्न सफल गजल हो स्याबास् कमरेड। यो व्यङ्ग्यात्मक गजल हो। यस गजलमा क्रान्तिको अगुवाइ गर्दै गरेको कुनै समयको कमरेडले मर्ने डरले काँप्दै र धर्खराउँदै सही बाटो परित्याग गरेर खराब बाटो पछ्याएकोमा तीखो प्रहार गरिएको छ। इतिहासका खलनायकहरूलाई सरापेर मात्र क्रान्ति पूरा त हुँदैन तर ती खलपात्रका बारेमा सही सन्देश जनसमक्ष नपुऱ्याउँदा उनीहरूप्रतिको भ्रम बाँकी नै रहने र सर्वसाधारणमा द्विविधा कायम रहिरहने हुन्छ । त्यसैले जीवनरक्षाका लागि क्रान्तिमार्गबाट भाग्दै वर्गदुस्मनहरूको टाङमुनि छिर्ने, सहिदहरूको रगतले लतपतिएको क्रान्तिको बाटोप्रति घात गर्दै र सहयोद्धाहरूलाई धोका दिँदै वर्गयुद्धप्रति दलाली र गद्दारी गर्ने कायरहरूप्रति स्रष्टाले व्यङ्ग्यका माध्यमबाट शक्तिशाली प्रहार गरेका छन्। यो यतिबेला नयाँ क्रान्तिको तयारी, क्रियाशीलता र सफलताका लागि एउटा शक्तिशाली अस्त्र पनि हो :

पुसको जाडोमा थरथर काँप्नुभो स्याबास् कमरेड
आफ्नै घर जलाएर आगो ताप्नुभो स्याबास् कमरेड
लालझन्डाहरूलाई भ्रष्टहरूको फरिया बनाएर
रातो इतिहासलाई फोहोरमा गाड्नुभो स्याबास् कमरेड

मार्क्सवादी दर्शनलाई खरानी बनाउँदै मेटाएर
दलालहरूको महाकाव्य छाप्नुभो स्याबास् कमरेड
देशको छातीमा निकै नहुने क्यान्सर घुसाएर
अरूको भविष्य अनि आयु नाप्नुभो स्याबास् कमरेड
आफ्नै भाग्य बैरीहरूलाई सुम्पिएर लाजै नमानी
दुईचार कौडीको भिक माग्नुभो स्याबास् कमरेड
लाखौँलाखका सपनाहरूलाई नङ्ग्याएर ठण्डीहरूमा
आफू सिरकमाथि सिरक खाप्नुभो स्याबास् कमरेड

आँधी-हुरी शीर्षक गजलसङ्ग्रहमा गजलकार विद्रोहीले क्रान्तिप्रति दृढता र प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै यसलाई निष्कर्ष अर्थात् विजयमा नपुऱ्याएसम्म थकाइ नमार्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेका छन्। यतिबेला सकली र नक्कली विद्रोहीहरूको बिगबिगी छ बजारमा। केही समयअघिसम्म पुष्पकमल दाहालहरूले संशोधनवादी बाटो रोजेर क्रान्तिको गला रेट्न थाले भनेर पार्टीका बैठकहरूमा प्रश्न उठाउने क्रान्तिकारीहरूलाई विप्लववादी, अराजक, प्रचण्डले गरिखाएको देख्न नसकेका, जनयुद्धका उपलब्धिहरूलाई संस्थागत गरेको सहन नसकेका, भँडुवाहरू भन्दै पार्टीबाटै कारबाही गर्नेहरू, प्रचण्ड र उनका छोरीहरूका आन्तरिक वस्त्र बोक्न र सिरानमा राख्न नपाएको रात राम्ररी निद्रासमेत नपर्नेहरू पनि यतिबेला प्रचण्डले कुनै ठूलो भाग नदिएको झोकमा कथित विद्रोही बन्दै क्रान्तिकारी शक्तिसँग नजिकिने र उता नपाएपछि यता ठूलो भाग खान बार्गेनिङ गर्ने दाउमा लागेका छन्। तर तिनीहरू सक्कली क्रान्तिकारी होइनन् । तिनमा एकथरी महान् जनयुद्धलाई सामाजिक फासिवाद, फासिवादी आतङ्क भन्दै जनयुद्धको त्याग, शौर्य र बलिदानलाई घोर अपमान गर्ने तर कथित पार्टीएकता गर्दै सक्कली माओवादीमाथि घोडा चढ्नेहरू छन् भने कोही जनयुद्धकालमै पार्टीका केन्द्रीय स्तरका नेताहरूको शङ्कास्पद हत्यामा मुछिएकाहरूसमेत छन्। कतिपय त काँचा काङ्ग्रेसी कार्यकर्ताबाट रातारात माओवादी बनाइएर प्रचण्ड र उनका सन्तानको भक्ति र सेवापछि बढुवा गरिएकाहरू पनि छन् । वर्तमान यसरी विशृङ्खलित बन्दै गएको समयमा जनसमुदायलाई क्रान्तिकारी को हो भन्ने चिन्नका लागि गजलकारले निकै नै सजिलो बनाइदिएका छन् :

गजलकारले आत्ममूल्याङ्कन गरेका छन् र भनेका छन्- समयलाई चिन्ने क्रममा म विद्रोही बनेँ र आफ्ना विद्रोही भावनाहरूलाई गजलका माध्यमबाट समाजमा पस्किएँ । सामाजिक सञ्जालहरूमा गजलको माध्यम बनाएर पोखिएका भावना र विचारका छालहरू यसरी सङ्ग्रहका रूपमा प्रस्तुत हुन लागेका हुन्।

जब मानिसले आफूमाथि कसैले अन्याय, शोषण, दमन र विभेद गरेको अनुभूति गर्छ उसका अघिल्तिर दुईवटा विकल्प हुन्छन् : पहिलो, सबैखाले अन्याय, दमन, शोषण, थिचोमिचो सहेर पशुवत् जीवन जिउने, दोस्रो, अन्यायका विरुद्ध विद्रोह बोल्ने र अन्यायबाट मुक्त भएर स्वतन्त्र जीवन जिउने माध्यमको खोजी गर्ने। सामूहिक रूपमा, एउटा शक्ति निर्माण गरेर आफूमाथि गरिएको अन्याय, शोषण, दमन, व्यभिचार चिर्न एक्लो प्रयासले सम्भव हुँदैन । सामूहिक प्रतिरोधको आवश्यकता पर्छ । यिनै विभेदहरूको अन्त्यका लागि मानिसले वर्गसङ्घर्ष गर्दै आएको छ । समाजका सबैखाले विभेदको अन्त्य र समानतामूलक समाजको निर्माणका लागि लडिने वर्गसङ्घर्षलाई हामी मार्क्सवाद भन्छौँ । विभेदका रूपमा आएको परिमार्जनअनुसार वर्गसङ्घर्षमा आएको परिवर्तनले मार्क्सवादको लेनिनवादमा विकास गऱ्यो र लेनिनवादको माओवादमा विकास भयो । आज हामी सामन्ती शोषण, पुँजीवादी शोषण र साम्राज्यवादी शोषण-दमन र अन्यायअत्याचारका विरुद्ध मालेमावादी दर्शन र सिद्धान्त अवलम्बन गर्दै सशस्त्र मजदुर विद्रोहको रुसी मोडेल, गाउँले सहर घेर्ने दीर्घकालीन किसान-मजदुर सशस्त्र सङ्घर्ष वा जनयुद्धको चिनियाँ मोडेल र यी सबै विद्रोह र युद्धहरूको उत्कर्षका रूपमा क्रान्तिका सबै तरिकाहरूको एकीकृत उपयोग नेपाली भूमिबाट विकसित हुँदै गरेको एकीकृत जनक्रान्तिको नयाँ मोडेलको प्रयोग गरिरहेका छौँ। क्रान्ति र युद्धका अघिल्ला दुई मोडेलहरूले वर्गसङ्घर्षमा देखिने गरी आउने वर्गदुस्मनहरूसँग आमनेसामने लडाइँ लड्दै विजयहरू हासिल गरेको उदाहरण हामीसँग थियो । एकीकृत जनक्रान्तिको नयाँ मोडेलले पुँजीवादको भ्रष्टीकरण साम्राज्यवाद र साम्राज्यवादको पनि भ्रष्टीकरण उत्तरसाम्राज्यवादका साथै क्रान्तिका लालगद्दारहरू अर्थात् दलाल पुँजीवादीहरूसँग पनि एकैसाथ लड्नेछ। गजलकारले गजलका माध्यमबाट यी कुराप्रतिको सङ्केत राम्रैसँग गरेका छन्। यसको तात्पर्य हो- गजलका माध्यमबाट अर्थात् साहित्यका माध्यमबाट एकीकृत जनक्रान्तिको धारिलो औजारको विकास भइरहेको छ । यो सचेत पहल र हिम्मतका लागि स्रष्टा बधाईका पात्र छन्।

अन्त्यमा, यो आँधी-हुरी गजलसङ्ग्रहको समीक्षा वा समालोचना होइन, यो त केवल हर्ष र खुसीको क्षणमा व्यक्त शुभकामना हो । यस सङ्ग्रहका बारेमा धेरै लेख्न सकिन्छ, त्यो जिम्मा अब समालोचकहरुलाई । यहाँ त सङ्ग्रहका मूलभूत विशेषताहरुलाई बुँदामा उतार्ने प्रयास गरिएको मात्र हो । प्रगतिवादी सांस्कृतिक आन्दोलनका एक योद्धाका रुपमा हामी उनलाई सहर्ष स्वीकार गर्दछौँ र यो यात्रामा निडर भई निरन्तर प्रतिबद्धताका साथ लागिरहन आह्वान र आग्रह पनि गर्दछौँ।

(बीपी विद्रोहीको हालै प्रकाशित गजलसङ्ग्रहको भूमिकाबाट)

कविता

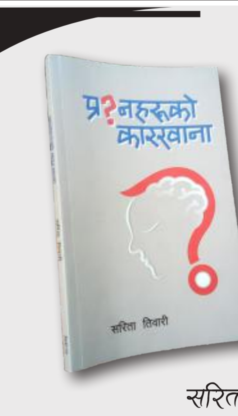

सरिता तिवारी

k]6

अब सबभन्दा ठूलो कुरा हो
पेट

तिमीले दिएको विचार
सिनित्तै पिएपछि पानीझैँ
ठानेको थिएँ
तृप्त हुनेछ पेट ।

विचारको समुद्र बोकेर हिँडे पनि
खाली नै भएपछि पेट
पाएको छु भोकको उत्कर्षमा
नयाँ बोधीसत्व

ठूलो कुरा थाहा पाउन
चाहिँदो रहेछ ठूलै त्रासदी
तिमीले बनाएको मोक्षको पोखरीमाथि
जसै निक्लिएको छ लाभा
नजिकै ठड्याइएको सपनाको पिरामिड
अस्थिपञ्जरसितै धूलीसात भएको छ भुइँमा

एउटा हातमा राहदानी
र अर्को हातमा प्रवेशाज्ञा लिएर
उडिरहेको छु आकाशमार्गमा
र सोच्दैछु के थियो मेरो जीवनको खोज ?
के थियो मेरो विचार ?
के थिएँ म ?

अब एउटै सत्य भेट्टाएको छु
विचारको भीडमा
सबभन्दा निर्मम विचार हो
पेट
प्रिय सुप्रिमो !
प्रिय कमरेड
के सोचिरहेका छौ तिमी ?
के सकियो युद्धको मौसम ?

म त अझै लडिरहेको छु
जीवनको कठोर सुरुङयुद्धमा
अझै त मैले
बिसाइसकेको छैन हतियार ।

*(तिवारीको मङ्गलबार काठमाडौँमा विमोचित **प्रश्नहरूको कारखाना** कवितासङ्ग्रहबाट)*

सरकार र नेकपाबीच तनाव

■ रातो खबर संवाददाता/पूर्वाञ्चल

सरकारले राष्ट्रियताको पहरेदार दाबी गर्दै आएको नेकपाका नेता र कार्यकर्ताहरूलाई देशव्यापी गिरफ्तार गर्ने, झूट्टा मुद्दा लगाउने कार्यलाई तीव्रता दिएको छ । अदालतले रिहा गरेका र सरकारले नै मुद्दा लगाउन नसकेका नेताहरूलाई अदालत परिसरबाटै पक्राउ गरेर हिरासतमा राखिएको छ । नेकपाका केन्द्रीय सदस्य कोसी ब्युरो इन्चार्ज किरण राईलाई चैत ५ गते धनकुटा जिल्लाको हिले बजारबाट बिनाकारण गिरफ्तार गरियो । राईसहित गिरफ्तार ८ जनालाई चैत ३० गते धनकुटाबाट निर्दोष साबित भई रिहा हुनासाथ अदालत परिसरबाटै पक्राउ गरेर उदयपुर, गाईघाट हिरासतमा लगेर विस्फोटक पदार्थसम्बन्धी मुद्दा लगाइयो । तीमध्ये एकजनाको पनि कहिल्यै कार्यक्षेत्र उदयपुर थिएन, न त उदयपुरका आरोपित घटनासँग सरोकार थियो । त्यहाँबाट पुरानै घटना भयो । अदालतबाटै गिरफ्तार गरेर मोरङ, त्यसपछि सुनसरी हुँदै हाल झापा, चन्द्रगढी हिरासतमा कैद गरिएको छ । त्यसैगरी दलित आन्दोलनका सुपरिचित झापाली नेता दीपक लकान्द्री 'दर्शन' लाई घरबाटै पक्राउ गरेर आगजनी मुद्दा लगाइयो । त्यो आरोप मिथ्या भन्दै अदालतले रिहा गर्न आदेश दियो तर पुनः अदालत परिसरबाटै पक्राउ गरेर सुनसरी, दुहबी हिरासतमा राखिएको छ । त्यसैगरी अभिषेक तामाङ, निमा शेर्पा, पेम्बा शेर्पा, विजय लिम्बू, एलिसा लिम्बू र कविराज लिम्बुलाई क्रमशः ताप्लेजुङबाट रिहा भएलगत्तै पाँचथर र इलाम कारागारमा राखिएको छ । भीम लिम्बूलाई मोरङबाट रिहा हुनासाथ झापा, गौरीगन्ज हिरासतमा राखिएको छ । त्यसैगरी विशाल राई, विमल राई, लाक्पा शेर्पा, समीर राई, चन्द्र थापालगायतलाई इलामबाट रिहा हुनासाथ पुनः पक्राउ गरी ताप्लेजुङ हुँदै तेस्रोपटक पाँचथर हिरासतमा लगिएको छ । त्यसैगरी लक्ष्मण कार्की, रोशन ढकाल र मोहन कार्कीलाई चैत ७ गते रिहा हुनासाथ पक्राउ गरेर झापा लगियो र हाल इलाम हिरासतमा राखिएको छ । सुरज राई, सुरेश राई, शिव खड्का, नवराज ढकाल, निरज अधिकारी सबैलाई पटकपटक अदालतले रिहा गर्ने र प्रहरीले अदालतको आदेश उल्लङ्घन गर्दै गइरहेको छ । नेकपाका मोरङ सचिवलाई सुनसरीबाट गिरफ्तार गरी मोरङ हिरासत लगियो । मोरङ अदालतले रिहा गर्नासाथ पक्राउ गरेर अर्को मुद्दा लगाइएको छ । जेठ १३ गते पुनः रिहा र पक्राउ गरेर हाल उदयपुर हिरासत लगिएको छ । त्यसैगरी भारतीय क्याम्पमा बम विस्फोट हुनुभन्दा दुई दिनअगाडि पारिवारिक भेटघाटमा दिल्ली गएका सागर राईलाई दिल्लीबाटै पक्राउ गरेर अज्ञात मितिमा मोरङ ल्याइयो । उनी जेठ ४ गते रिहा भए ।

त्यसपछि सागरलाई झापा, गौरीगन्ज हिरासतमा राखिएको छ । आफ्नै अदालत तथा न्यायिक निकायको आदेशलाई उल्लङ्घन गरेर गिरफ्तार गर्ने, झूट्टा मुद्दा लगाउने र जेलमा कोच्ने गरिरहेको छ । सरकारले राजनीतिक पूर्वाग्रह गरेर नागरिक र राजनीतिकर्मीमाथि ज्यादती गरेको देखिन्छ । सरकारको त्यसप्रकारको भूमिका र नियतलाई नेकपाले पनि राजनीतिक रूपले नै प्रतिरोध गर्नसक्ने आँकलन गरिएको छ । यस्तै भइरहे नेकपा र सरकार चलाइरहेका दलहरूका बीचमा तनाव बढ्नसक्ने देखिन्छ ।

रातो सुटकेसभित्र ...

औद्योगिकीकरण र कृषिमा आधुनिकीकरण र औद्योगिकीकरणको योजना ल्याउनुभएको थियो । ससर्त विदेशी लगानी, निजी सम्पत्तिको उन्मूलनका लागि निजी सम्पत्तिको संरक्षण, राज्य नियन्त्रणजस्ता कार्यक्रमहरू थिए ।

त्योभन्दा पनि जनताका मौलिक अधिकार गाँस, बास, कपास, स्वास्थ्य, शिक्षा र रोजगारीको पूर्ण सुनिश्चितता गरिएको थियो । यसका लागि सार्वजनिक विद्यालय, अस्पतालहरू, रेस्टुरेन्ट, बालसंरक्षरण र विकास केन्द्र, सामूहिक आवासहरूको व्यवस्था गरिएको थियो । महिलाहरूलाई सम्पत्तिमा समानअधिकार, समान ज्याला, सम्बन्धविच्छेदको अधिकार, चुलो र पारिवारिक झन्झटबाट पूर्ण मुक्ति, स्वेच्छिक गर्भधारण, २ बर्से सुत्केरी बिदाको व्यवस्था थियो । सहरबाट गाउँतिर विकास निर्माण र तीव्र औद्योगिकीकरण, रोजगारीको पूर्ण सुनिश्चितता गरिएको थियो । समाजवादको पछिल्लो क्रममा निजी सम्पत्तिको पूर्ण अन्त्य गरिएको थियो ।

यी कुनै पनि विशेषता अहिलेको सरकारले ल्याएको नीति तथा कार्यक्रम र बजेटमा उल्लेख गरिएको छैन । बिनारोकतोक त्यसमा पनि बिप्पाका आधारमा विदेशी लगानी र उद्योग खोल्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ । कम आय भएकालाई बढी कर लगाइएको छ । नेपाली मुद्रा विदेश जान निर्वाध दिइएको छ । राज्यको आफ्नो कुनै उद्योग छैन । निगम पुँजीवादको भरणपोषणमा राज्य लागिपरेको छ ।

उनीहरूले भन्ने गरेको समाजवादउन्मुख राज्यका राष्ट्रपति नीति तथा कार्यक्रम वाचन गर्न संसद्मा जाँदै गर्दा हिजोका राजामहाराजाको जस्तो सवारी चलाइएको थियो भने राष्ट्रपतिले सम्बोधन गर्दा पञ्चायतकालका राजाले जसरी नै दुवै सदनका प्रमुखलाई होच्याएकी थिइन् । यसले संस्कार, संस्कृतिमा हिजो सामन्ती चरित्र स्पष्ट देखिएको टिप्पणी उठिरहेका छन् । यसले पनि यो राज्य पुरानैको पुनरावृत्ति भन्दा बढी नरहेको स्पष्ट देखिन्छ । नीति तथा कार्यक्रम र बजेट त्यसैको निरन्तरतामा रहेको छ ।

दलित मोर्चाद्वारा ...

संसदीय व्यवस्थाबाट दलित, उत्पीडितको मुक्ति हुँदैन र वैज्ञानिक समाजवादबाट मात्र हुन्छ भन्ने पुष्टि भएको छ । सरकारले पीडकलाई कारबाही गरी पीडित पक्षलाई क्षतिपूर्ति दिनुपर्छ । सरकारले पीडितलाई न्याय नदिएको खण्डमा हामी सशक्त सङ्घर्ष सञ्चालन गर्न बाध्य हुनेछौं ।'

स्मरणीय छ, दलित भएकै कारण कालीकोटमा मनु सार्की (आइती) को हत्या भइरहेको समयमा जेठ २१ गते नै वाम गठबन्धनमा रहेका सङ्घसङ्गठन र गैससहरु राजधानीमा 'छुवाछूतमुक्त राष्ट्र' को उत्सव मनाइरहेका थिए । अझै विडम्बना त के छ भने यही सरकारका गृहमन्त्री रामबहादुर थापा कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि थिए । सरकारले २०६३ साल जेठ २१ गते छुवाछूतमुक्त राष्ट्र घोषणा गरेपछि संसद्वादी दलमा आबद्ध दलित सङ्घसङ्गठनहरु उक्त दिन उत्सव मनाउने गर्छन् ।

के.पी सरकारको ...

सकिनँ, मलाई टेर्दैनन् भन्ने लज्जास्पद रुवाइ व्यक्त गरिराखेका छन् ।

सरकारले महँगी नबढेको दाबी गरिराखे पनि अहिले सबै उपभोग्य वस्तुको मूल्य बढेको छ । यसको मुख्य कारण हो, पेट्रोलियम पदार्थमा भैराखेको मूल्य वृद्धि । पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धिले यातायात, ढुवानी, औद्योगिक उत्पादन र कृषि उत्पादनको मूल्य स्वतः बढ्दछ । त्यसैले एकातिर श्रम गर्ने जनताको दैनिक आय घटिरहेको छ । बेरोजगारी बढेको बढ्यै छ, जनताको व्यक्तिगत सम्पत्ति खिइराखेको छ । तर अर्कोतिर पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धिका कारण सबै वस्तुमा भएको मूल्य वृद्धिले जनताको आर्थिक समस्या झनै बढेर गएको छ । यो मूल्य वृद्धिले सरकारको असली रूप जनविरोधी भएको प्रस्टिएको छ । त्यसैले यो सरकारविरुद्ध सबैतिर तीव्र विरोध र आक्रोश पैदा भैराखेको छ ।

मेची, कोसी, सगरमाथा र जनकपुरमा गिरफ्तारहरूको तालिका

क्र.सं.	नाम	जिल्ला	पक्राउ स्थान	मिति	मुद्दा	कैफियत
१.	किरण राई	सुनसरी	हिले, धनकुटा	२०७४/१२/०५	सार्वजनिक अपराध	अदालतको विभिन्न समय र स्थानको आदेश उल्लङ्घन गर्दै उदयपुर, सुनसरी, मोरङ हुँदै हाल चन्द्रगढी, झापा हिरासतमा
२.	माधव गौतम	काठमाडौँ	"	"	"	
३.	नवराज भट्टराई	भोजपुर	"	"	"	
४.	राजकुमार दङ्गाल	"	"	"	"	
५.	दिव्य बराल	सङ्खुवासभा	"	"	"	
६.	दिप्सन लिम्बू सागर	पाँचथर	"	"	"	
७.	नन्दु थापा	सुनसरी	इटहरी	२०७४/१२/१२	विस्फोटक पदार्थ ओसार पसार	पुर्पक्षका लागि थुना, झुम्का, सुनसरी
८.	लक्ष्मण कार्की	"	"	२०७४/१२/०७	सार्वजनिक अपराध	चैत ८ गते रिहालगत्तै पक्राउ त्यसपछि झापा लगिएको र हाल इलाम हिरासत लगेको
९.	रोशन ढकाल	"	"	"	"	
१०.	मोहन कार्की	"	"	"	"	
११.	सुरज राई	उदयपुर	"	२०७४/१२/०८	"	
१२.	सुरेश राई	"	"	"	"	तरहरा, सुनसरी हिरासत
१३.	शिव खड्का 'वीरता'	भोजपुर	"	२०७५/०१/३१	"	
१४.	नवराज ढकाल	गोरखा	"	"	"	इटहरी, सुनसरी हिरासत
१५.	निरज अधिकारी	"	"	"	"	
१६.	युगेन राई 'युगेन'	मोरङ	"	२०७५/०१/०९	सार्वजनिक	विस्फोटक पदार्थ ओसारपसार जेठ ४ गते अदालतद्वारा रिहा तर अदालत परिसरबाटै गिरफ्तार, हाल गाईघाट
१७.	दीपक आचार्य	"	"	२०७५/०१/१३	आगजनी	
१८.	सागर राई	"	दिल्ली, भारत	२०७५/०१/२७	सार्वजनिक	दिल्लीबाट वैशाख ७ गते गिरफ्तार गरेर २७ गते मोरङ, जेठ ४ गते रिहा गरी अदालतबाटै गिरफ्तार गरी गौरीगञ्ज झापा हिरासतमा सार्वजनिक अपराध मुद्दा
१९.	मोहनप्रसाद ओझा	झापा	धनकुटा	२०७५/०२/०२	"	धनकुटा, हिरासत
२०.	ध्यानबहादुर तामाङ	धनकुटा	"	२०७५/०१/३०	"	"
२१.	दीपक लकान्द्री 'दर्शन'	झापा	झापा	२०७५/०१/१५	आगजनी	झापा जिल्ला अदालतले रिहा गर्नासाथ अदालत परिसरबाटै पक्राउ गरी दुहबी, सुनसरी हिरासतमा पुर्पक्षको लागि थुना, झापा कारागार
२२.	दीपक रुम्बा	"	"	"	"	
२३.	अभिषेक तामाङ	ताप्लेजुङ	फिदिम	२०७५/०१/०४	सार्वजनिक	फिदिमबाट रिहा गर्नासाथ अदालतबाटै पक्राउ गरी पाँचथर हिरासत
२४.	निमा शेर्पा	"	"	"	"	
२५.	पेम्बा शेर्पा	पाँचथर	पाँचथर	२०७५/०१/०१	"	फिदिम अदालतबाट रिहा हुनासाथ इलाम हिरासत लगिएको
२६.	एलिया लिम्बु	"	"	"	"	
२७.	कविराज लिम्बू	"	"	"	"	
२८.	सीता थापा	"	"	२०७५/०२/१३	"	
२९.	भीम लिम्बू	मोरङ	विराटनगर	"	विस्फोटक पदार्थ	विराटनगरस्थित भारतीय क्याम्पमा आक्रमण गरेको आरोप
३०.	विशाल राई	इलाम	इलाम	२०७५/०१/१५	सार्वजनिक मुद्दा	इलामबाट रिहा गरेर अदालतबाटै पक्राउ गरी पाँचथर, त्यसपछि पुनः ताप्लेजुङ हिरासत
३१.	विमल राई	"	"	"	"	
३२.	लाक्पा शेर्पा	"	"	"	"	
३३.	समिर राई	"	"	"	"	
३४.	चन्द्र थापा	"	"	"	"	
३५.	नाम थाहा नभएको	"	"	"	"	
३६.	देउकुमार भट्टराई	"	"	२०७५/०२/१३	"	
३७.	बाबुराम सुवेदी	उदयपुर	गाईघाट, उदयपुर	२०७४/०८/१४	विस्फोटक पदार्थ	उदयपुर कारागार, पुर्पक्ष
३८.	बल ब. मगर	उदयपुर, गाईघाट	"	"	"	" (माओवादी केन्द्रका पराजित वडा सदस्य)
३९.	मणिकुमार राई 'मनीष'	सोलुखुम्बु	सोलुखुम्बु, सल्लेरी	२०७५/०१/०५	सार्वजनिक	सल्लेरी कारागार
४०.	विवेक राई	ओखलढुङ्गा	सोलुखुम्बु, सल्यान	२०७५/०१/०४	"	जेठ ४ गते सोलुखुम्बु रिहा हुनासाथ पुनः गिरफ्तार गरी ओखलढुङ्गा हिरासत लगेको
४१.	जितबहादुर मगर	उदयपुर	उदयपुर	२०७५/०१/१५	"	उदयपुर, गाईघाट कारागार
४२.	बाबुराम राई	सुनसरी	कपन, काठमाडौं	२०७५	"	काठमाडौंबाट रिहा भएपछि मोरङ र त्यहाँबाट पनि रिहा भएपछि पुनः गिरफ्तार गरी गाईघाट लगिएको
४३.	अनुकूल राउत	उदयपुर	गाईघाट, उदयपुर	२०७५/०१/२०	"	सिराहा इन्चार्ज, नेकपा
४४.	पवत महतो	सर्लाही	बर्दिबास, महोत्तरी	२०७५/०१/२३	विभिन्न मुद्दा	महोत्तरीबाट धनुषा हुँदै छोड्दै पकड्दै पटकपटक
४५.	सोभित दाहा	धनुषा	भूतहीपटखा, धनुषा	२०७५/०१/१४	"	
४६.	कञ्चन	सप्तरी	बर्दिबास, महोत्तरी	२०७५/०१/१३	"	होटेलबाट गिरफ्तार

संक्षिप्त समाचार

निजी विद्यालयको मनपरीतन्त्रका विरुद्ध विद्यार्थी आन्दोलित

पूर्वघोषित कार्यक्रमअनुसार ८ विद्यार्थी सङ्गठनहरूले सोमबार शैक्षिक हडताल गरेका छन् । नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी निकट अखिल नेपाल राष्ट्रिय स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन (क्रान्तिकारी) सहित आठ विद्यार्थी सङ्गठनले गरेको शैक्षिक हडतालको कारण उपत्यकालगायत देशैभरका करिब सात हजार निजी विद्यालय बन्द भए । विद्यार्थी सङ्गठनहरूले सरकारी रबैयाको कारण देशमा निजी शिक्षाका नाममा शैक्षिक व्यापार बढिरहेको भन्दै निजी विद्यालयहरूले विभिन्न बहानामा शुल्क वृद्धि गरेर विद्यार्थी र अभिभावकको ढाड सेकेको बताएका छन् । शिक्षामा भइरहेको निजीकरण र व्यापारीकरणको अन्त्य हुनुपर्ने, आफू र निजी विद्यालयका सञ्चालकहरूबीच भएका सहमति कार्यान्वयन हुनुपर्ने भन्दै विद्यार्थी सङ्गठनहरूले शैक्षिक हडताल घोषणा गरेका हुन् ।

यस्तै सरकारी कर्मचारीका छोराछोरी सामुदायिक विद्यालयमा पढाउनुपर्ने, शिक्षामा न्यूनतम २० प्रतिशत बजेट छुट्ट्याइनुपर्ने, छात्रवृत्ति पारदर्शी ढङ्गले वितरण गर्नुपर्ने, सार्वजनिक यातायातमा विद्यार्थीहरूलाई ४५ प्रतिशत छूट दिइनुपर्नेलगायत माग विद्यार्थी सङ्गठनहरूले अगाडि सारेका छन् । आठ विद्यार्थी सङ्गठनको यही जेठ १३ गते काठमाडौँमा बसेको संयुक्त बैठकले जेठ २१ गते सोमबार शैक्षिक हडताल गर्ने निर्णय गरेको थियो ।

मूल्यवृद्धिविरुद्ध प्रदर्शन, मन्त्रीलाई ज्ञापनपत्र

संसद्मा बजेट पेस भएलगत्तै पेट्रोलियम पदार्थमा भएको मूल्यवृद्धि तुरुन्त फिर्ता गर्न माग गर्दै अखिल (क्रान्तिकारी) लगायत आठ विद्यार्थी सङ्गठनले सोमबार विरोध प्रदर्शन गरेका छन् । विद्यार्थीले काठमाडौँको पुतलीसडकदेखि आरआर क्याम्पस अगाडिसम्म उल्टो पदयात्रा प्रदर्शन गरेका हुन् । प्रदर्शनमा सबै विद्यार्थी सङ्गठनका नेताहरूले नेतृत्व गरेका थिए । विद्यार्थी सङ्गठनहरूले पेट्रोल तथा डिजेलमा मात्र मूल्य वृद्धि नभई अन्य दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू ग्याँस, नुन, मट्टीतेल, चामललगायत सबै उपभोग्य वस्तुमा मूल्य वृद्धि भएको भन्दै विरोध गरेका हुन् ।

यसैबीच आठ विद्यार्थी सङ्गठनले सोमबारै उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्तिमन्त्री मातृका यादवलाई ज्ञापनपत्र बुझाउँदै मूल्यवृद्धि फिर्ता लिन माग गरेका छन् । संयुक्त रूपमा ज्ञापनपत्र बुझाउँदै अखिल (क्रान्तिकारी) का केन्द्रीय अध्यक्ष चिरञ्जीवी ढकालले इन्धन र दैनिक उपभोग्य वस्तुमा गरिएको मूल्य वृद्धि फिर्ता गर्न जोडदार माग गरेका छन् । साथै ढकालले आफ्नो माग बेवास्ता गरे आठ विद्यार्थी सङ्गठन थप संयुक्त सङ्घर्ष गर्न बाध्य हुने बताएका छन् । विद्यार्थी सङ्गठनहरूद्वारा संयुक्त रूपमा बुझाइएको ज्ञापनपत्रमा नेकपा निकट अखिल (क्रान्तिकारी) का केन्द्रीय अध्यक्ष चिरञ्जीवी ढकाल, नयाँ शक्ति विद्यार्थी युनियनका अध्यक्ष श्यामबाबु गौतम, राजपा विद्यार्थी सङ्गठका अध्यक्ष मनीष मिश्र, अनेरास्ववियू (पाँचौँ) का अध्यक्ष घनश्याम मिश्र, समाजवादी फोरमका अध्यक्ष विवेक राई, अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) का सचिव पेशल दाहाल, राष्ट्रवादी विद्यार्थी सङ्गठनका अध्यक्ष ताराप्रसाद अर्याल र अखिल (क्रान्तिकारी) का संयोजक आलोक रायमाझीले हस्ताक्षर गरेका छन् ।

शैक्षिक सरोकारवालासँग परामर्श

आन्दोलनका कार्यक्रमअन्तर्गत ८ विद्यार्थी सङ्गठनहरूले शैक्षिक सरोकारवालाहरूसँग बृहत् अन्तरक्रिया गरेका छन् । ८ विद्यार्थी सङ्गठनले बिहीबार आयोजनामा गरेको ' वर्तमान शिक्षा र प्रतिपक्षी विद्यार्थी आन्दोलन' विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रममा शैक्षिक सरोकारवालाहरू सहभागी थिए । कार्यक्रममा अखिल (क्रान्तिकारी) का अध्यक्ष चिरञ्जीवी ढकालले आन्दोलनको उद्देश्य शिक्षामा भएको निजीकरण र व्यापारीकरण अन्त्य गर्नु भएको बताए । उनले निजी शिक्षण संस्थाका सञ्चालकहरूलाई शिक्षामा व्यापार गर्नुभन्दा अन्य व्यापार सञ्चालन गरेर बस्न आग्रह गरे । अध्यक्ष ढकालले आफ्ना मागप्रति बेवास्ता गरेको भन्दै सङ्घर्षको माध्यमबाट सरकारलाई आफ्ना माग सुनाउने चेतावनी पनि दिए । कार्यक्रममा नयाँ शक्ति विद्यार्थी युनियनका अध्यक्ष श्यामबाबु गौतम, राजपा विद्यार्थी सङ्गठका अध्यक्ष रन्जित झा, अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) का सेवन्तराज भण्डारी र अखिल (क्रान्तिकारी) का संयोजक आलोक रायमाझीले मन्तव्य राखेका थिए । यस्तै प्याब्सनका महासचिव तथा पत्रकार राजेन्द्र बानियाँ, एन प्याब्सनकी अध्यक्ष रीतु सापकोटा, शिक्षा मन्त्रालयका सहसचिव डा. हरि लम्साल, शिक्षाविद् विद्यानाथ कोइरालालगायतले आआफ्नो धारणा राखेका थिए ।

मजदुर सङ्गठन सङ्घर्षमा होमियो

अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन महासङ्घले आफ्ना केन्द्रीय अध्यक्ष अमर झाँक्रीलाई सर्वोच्च अदालते रिहा गरे पनि प्रहरीले अदालत परिषरबाटै पुनः पक्राउ गरेको भन्दै एकमहिने सङ्घर्षका कार्यक्रम घोषणा गरेको छ । शुक्रबार काठमाडौँमा बसेको केन्द्रीय समितिको बैठकले जेठ १९ देखि असार १८ गतेसम्म आन्दोलनका कार्यक्रम गर्ने निर्णय गरेको महासङ्घका केन्द्रीय उपाध्यक्ष विजयराज प्यासीले जानकारी दिएका छन् । आन्दोलनका कार्यक्रम अनुसार महासङ्घले जेठ १९ गते काठमाडौँको शान्तिवाटिकामा विरोधसभा सम्पन्न गरेको छ । सभालाई सम्बोधन गर्दै अखिल (क्रान्तिकारी) का केन्द्रीय अध्यक्ष चिरञ्जीवी ढकालले सरकारले शान्तिपूर्ण तरिकाले आफ्ना मागहरूको सुनुवाइ नगरे प्रतिरोध सङ्घर्षमार्फत सुनाउने चेतावनी दिए । सभालाई महासङ्घका उपाध्यक्ष विजयराज प्यासी र देव परियारले पनि सम्बोधन गरेका थिए । महासङ्घले सरकारी रबैयाको विरोधमा सम्पूर्ण जिल्लाहरूमा विरोध कार्यक्रमहरू सम्पन्न गर्ने, औद्योगिक क्षेत्रहरूमा कालो ब्यानर र झन्डा गाड्ने, अन्तर्क्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने सरकारले बेवास्ता गरी झन् ठूलो प्रतिरोधात्मक कार्यक्रम गर्ने पनि महासङ्घले जनाएको छ । मजदुर अध्यक्ष अमर झाँक्रीलाई वैशाख २५ गते काठमाडौँको संवाद डबलीबाट पक्राउ गरेको थियो । पोखरामा सम्पन्न महासङ्घको राष्ट्रिय सम्मेलनका निर्णयहरू सार्वजनिक गर्न पत्रकार सम्मेलन आयोजना गरिरहेको बेला सम्मेलनमै हस्तक्षेप गरी प्रहरीले पक्राउ गरेको थियो । पछि सर्वोच्च अदालतले थुनामा राख्नुपर्ने कुनै कारण नभएको भन्दै रिहाइको आदेश दिएको थियो । तर प्रहरीले थप सोधपुछका लागि भन्दै फेरि अदालत परिसरबाटै पक्राउ गरेको थियो ।

जिल्ला जनपरिषद् दाङले जनप्रतिनिधिहरूको राजीनामा माग्यो

जिल्ला जनपरिषद् दाङले जनप्रतिनिधिहरूको राजीनामा माग गर्दै मङ्गलबार पत्र बुझाएको छ । दाङका ४ गाउँपालिकाअन्तर्गत दंगीशरण गाउँपालिका, बबई गाउँपालिका, शान्तिनगर गाउँपालिका र लमही नगरपालिकाका प्रमुख-उप्रमुखलाई पत्र बुझाउँदै आफ्नो पदबाट राजीनामा दिई वैज्ञानिक समाजवादी व्यवस्था स्थापना गर्न नेपाली जनताको महाअभियानमा ऐक्यबद्धता जनाई जनसरोकारका विषयमा गम्भीर बन्न आग्रह गरेको छ ।

थारुवान स्वायत्त प्रदेशअन्तर्गत जिल्ला जनपरिषद् दाङका कार्यालय सचिव भगवान चौधरीद्वारा हस्तारित पत्रमा भनिएको छ, 'विभिन्न शीर्षक-उपशीर्षक खडा गरी चर्को कर असुल गर्ने, १०० रुपैयाँसम्मको पुरानो करलाई १००० देखि १०,००० सम्म पुऱ्याएर नेपाली जनताको ढाड सेक्ने काम भइरहेको छ । विकास निर्माणलगायत समितिहरूमा आफ्नै श्रीमान्-श्रीमतीलगायत नजिकका नातागोतालाई समितिको प्रमुख बनाउने कामले जनप्रतिनिधि भनिएकाहरूको नियत कस्तो छ भन्ने कुरा दिनको घामजत्तिकै छर्लङ्ग छ ।'

जीवनका पाइला ...

सिंहले पार्टी नाम नेकपा (मसाल) राखेर गरे भने बहुमत पक्षको नेतृत्व मोहन वैद्य 'किरण' ले पार्टी नाम नेकपा (मशाल) राखेर गरे । २०३७ सालको जनमतसङ्ग्रह नेकपा (माले) ले बहिष्कार गरेको थियो । मोहनविक्रम सिंह नेतृत्वको नेकपाले भाग लिएर बहुदलीय व्यवस्थालाई मतदान गरेको थियो । तत्कालीन नेपाल मजदुर किसान सङ्गठनका अध्यक्ष नारायणमान विजुक्छे रोहितले पार्टीमा अल्पमत परे पनि जनमतसङ्ग्रहमा भाग लिने निर्णय गरे भने अर्का नेता रूपलाल विश्वकर्मा बहिष्कारका पक्षमा अडिक रहे । त्यसरी रोहित र रूपलाल विश्वकर्मा नेतृत्वका दुई समूह अस्तित्वमा आए ।

सिन्धुलीकाण्ड

तत्कालीन नेकपाको 'आर्थिक कारबाही' (मनी एक्सन) गर्ने नीति थियो । जनकपुर ब्युरोलाई त्यस्तो कारबाही गर्ने निर्देशन थियो । .... सालमा त्यसको तयारी भयो । त्यसबेला ईश्वरी दाहाल असारे सिन्धुली सेक्रेटरी थिए । तर क.असारेलाई त्यसको जानकारी गराइएको थिएन । न त कुनै संलग्नता नै थियो । घटनालगत्तै सोही स्थानमा पुगेका क.असारे झन्डै पक्राउ परेका थिए ।

दुर्गा सुवेदीको नेतृत्वमा दलबहादुर रजनमगर, उद्धव पोखरेल, वेदबहादुर थापा, चेतबहादुर आले, अमृत ठकुरीलगायतको लडाकु टोली थियो । सुदखोर .... सुनुवार (राई) को घरमा आर्थिक कारबाही थियो । ३ वटा नलकटुवा बन्दुक, केही पटका र खुकुरी हतियार थिए । लडाकु टोली पुग्नासाथ सुदखोरले आत्मसमर्पण गऱ्यो । ५० तोला चाँदी, २० तोला सुन लगेर दरभङ्गामा रहेका मोहनविक्रमलाई बुझाइएको थियो । महोत्तरी हाथीलेट डिपुटोलका बाबुराम रानाको घरमा १ महिना राखेर नेतृत्वसम्म बुझाएको चित्रबहादुर आले बताउनुहुन्छ । पार्टी मुख्यालयका तर्फबाट जयगोविन्द साहले जनकपुर क्षेत्रको नेतृत्व गर्थे । कब्जा गरिएको सामान बुझाउन दरभङ्गा बाबुराम राना र चित्रबहादुर आले नै गएका थिए ।

सिन्धुलीको उक्त 'मनी एक्सन' लाई शतप्रतिशत सफल कारबाही मानिन्छ । सुदखोर .... दनुवार उजुरी गर्न प्रहरीसमक्ष नगएको बुझिन्छ । न त प्रहरी प्रशासनले त्यसको सुइँको नै पायो । मरिन इलाकामा भएको उक्त कारबाही दुर्गम र आदिवासीमाथि भएको कारण पनि चर्चा कम भएको हुनसक्ने नेता आलेको अनुमान छ । सो कारबाही क.आलेको नेतृत्वमा भएको थियो ।

तत्कालीन सिन्धुली सेक्रेटरी ईश्वरीप्रसाद दाहाल 'असारे' घटनालगत्तै मरिन इलाका पुगेछन् । एउटा घरमा साँझमा बास लिन पुगे । गाउँले घिरिप्प जम्मा भई बाँधेर प्रहरीको जिम्मा लगाउने तयारी गरेछन् । पार्टी हो कि डाँका... अनेक धम्की, गाली भएछ । क.असारेले ' मलाई प्रहरीसमक्ष बुझाउन सक्छौ । आज म एक्लो छु । तर हाम्रो पार्टीले बदला लिन्छ' भनेपछि केही नगरी छोडेछन् । उनी अलि पर बारीमा मकैको ढोंड थुपारेको स्थानमा घुस्रेर रात कटाएछन् । सेक्रेटरीले आफ्नो जिल्लाको घटना थाहा नपाएर झन्डै धरापमा परेको रोचक प्रसङ्ग सिन्धुलीकाण्डसँग जोडिएको छ ।

क्रमश ......

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
व्यवसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना
सल्लाघारी, महाराजगंज, काठमाडौं

यस आयोजनाको म्याद २०७५ साल असार १५ गते समाप्त हुने र अझै पनि कतिपय उपआयोजनाहरु कार्यान्वयनको विभिन्न चरणमा रहेका छन् । यसर्थ ती उपआयोजनाहरु समय सिमाभित्रै सम्पन्न गरी सम्झौता बमोजिम किस्ता भुक्तानी लिनु हुन अनुरोध छ । सम्बन्धित आयोजनाको समाप्ती पछि कुनै पनि अधुरो कार्यहरुको जिम्मेवारी दातृ निकाय, आयोजना र नेपाल सरकार कसैले पनि लिन नसक्ने भएकोले समयसिमा भित्रै सम्पन्न गरी भूक्तानी लिन सम्बन्धित सबैलाई अनुरोध गरिन्छ ।

नेपाल आयल निगम लिमिटेडको खाना पकाउने ग्यास (एलपी ग्यास) प्रयोगकर्ताहरुलाई सुरक्षा सम्बन्धी अति आवश्यक जानकारी

एल.पी. ग्यास अत्यन्तै प्रज्वलनशील पेट्रोलियम पदार्थ भएकोले यसको पर्याप्त सतर्कता र सावधानी अपनाउनु जरुरी हुन्छ । यसैले खाना पकाउने ग्यासको चुहावटले दुर्घटनाबाट बच्न देहायका कुरामा विशेष ध्यान पुऱ्याउन सम्पूर्ण उपभोक्ता वर्गमा नेपाल आयल निगम अनुरोध गर्दछ ।

दुर्घटनाबाट बच्न ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

१. सिलिण्डर ल्याउँदा लैजाँदा नगुडाऔं । भान्सामा सिलिण्डर सँधै ठाडो राखी प्रयोग गरौं । सुताएर, घोप्ट्याएर प्रयोग नगरौं ।
२. रेगुलेटर, रबर पाइप, चुलोजस्ता उपकरणहरू गुणस्तर भएको मात्र प्रयोग गरौं । साथै हरेक दुई वर्षमा ग्यासको पाइप फेरौं । खाना पकाउँदा सँधै झ्यालढोका खुला राखौं र सुतीको कपडा लाएर मात्र खाना पकाउने गरौं ।
३. काम सकेपछि सँधै रेगुलेटर बन्द गर्न नबिर्सौं ।

ग्यास चुहावट भएमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

१. खाना पकाउने स्थानमा एल.पी.ग्यासको तिखो गन्त्र आइरहेको छ भने ग्यास चुहिएको छ भन्ने बुझ्नुपर्दछ । ग्यास लिग भएमा पहिले रेगुलेटरको र पछि चुलोको नव बन्द गरौं ।
२. ग्यास हावाभन्दा गह्रौं हुने भएकोले तल भुईमा बस्छ त्यस्तो अवस्थामा झ्यालढोका सबै खुला गरौं र आगोको झिल्का निस्कने वस्तुहरू जस्तै ग्यास चुलो, सलाई, लाइटर, धुप आदि नबालौं । साथै बिजुलीबत्तीलगायत कुनैपनि वस्तु नचलाऔं ।
३. ग्यास लिग भइरहेमा सिलिण्डरबाट रेगुलेटर छुटाई भल्वमा सेफ्टी क्याप लगाएर घरबाहिर खुला ठाउँमा राखौं । र छिटो भन्दा छिटो नजिकको ग्यास विक्रेता वा सम्बन्धित ग्यास उद्योगलाई खबर गरौं ।

सचेत र सावधान हुनु नै सुरक्षित हुनु हो ।

उपभोक्ताको हितमा
नेपाल आयल निगम लिमिटेड

नेपाल आयल निगम लिमिटेड
केन्द्रीय कार्यालय, बबरमहल
फोन : ४२६२९७०, ४२६३४८५

१. प्रशोधित दूध खाऔं, स्वस्थ रहौं ।
२. फ्रिजमा राखेको मासु खाऔं, स्वस्थ रहौं ।
३. स्वदेशमा उत्पादित उन, छालाबाट बनेका सामग्रीहरु प्रयोग गरी, स्वदेशी उत्पादनलाई बजारीकरणमा सहयोग गरौं ।
४. दैनिक बालबालिकालाई दुई गिलास प्रशोधित दूध सेवन गराऔं, निरोगी र स्वस्थ नागरिक बनाऔं ।
५. दिनहुँ बालबच्चा, रोगी, वृद्ध, सुत्केरी, सबैलाई अण्डा खान दिउँ र चाँडै स्वस्थ र तन्दुरुस्त बनाऔं ।
६. बधशालामा बध गरी फ्रिजमा प्याक गरी राखिएको छालारहित मासु मात्र उपभोग गर्ने बानी बसालौं, स्वस्थ अनि निरोगी भई बाँचौं ।
७. दूध तथा दूधजन्य पदार्थको उपभोग बढाऔं, शहरको रुपैया गाउँघरका कृषक दाजुभाईका घरघरमा पुऱ्याई गाउँको विकासमा टेवा पुऱ्याऔं ।
८. दूधजस्तो अमृतजन्य वस्तुको उपभोग बढाऔं, घर घरमा शान्ति र समृद्धि बढाऔं ।

नेपाल सरकार
कृषि भूमि व्यवस्था तथा सहकारी मन्त्रालय
पशु सेवा विभाग
पशुपंक्षी बजार प्रवर्द्धन निर्देशनालय
हरिहर भवन, ललितपुर

निर्देशक : **गुणराज लोहनी**, प्रवन्ध निर्देशक : **भिमप्रसाद चापागाई**, सम्पादक : **अशोकप्रसाद सुवेदी**, प्रकाशक : **रातोखबर प्रकाशन गृह प्रा.लि.**, कार्यालय : बागबजार, काठमाडौँ, email: ratokhabar@gmail.com, website : www.eratokhabar.com, मुद्रण : सुजल अफसेट प्रेस, बागबजार, काठमाडौँ